

Compendiū theologie

Incipit tractatus sextus de septē donis spiritus sancti et eo- rum declaratione.

Dest modū
de donis spiritus sancti
sub cōpendio agendū
est. Ubi primo dicēdū
erit. vtrū idem sint qd
septē virtutes de noīa/
te. Et si nō. in quo ab eis differūt. Quod
sunt dona. et que sint. Deinde de singulis
donis in se aliqua tangēda erūt. Postre-
mo qualiter per ipsa dona/ excludūtur se-
prem peccata capitalia.

Utrū septem do- na spiritus sancti sint idem quod septem virtutes. Et in quo differunt.

Omnī autē fere opinio est/ qd
dona nō sunt virtutes. Sed
differentiā inter virtutes et do-
na assignādo/ magna est diuer-
sitas. Quidā enim dicunt qd virtutes/
principalit̄ sunt ad agendū et qd ideo dif-
finitur p̄ actus et opatiōes suas. Dona
vero principalit̄ sunt ad resistendū ten-
tatiōibus. que viā iam habite virtutis i/
pugnāt. Alij sic dicūt et melius. qd vtrū-
tes simpliciter sunt ad agendū. sed dona
sunt ipsarū expeditiōes virtutū. et sic sunt
ad magis expedite agendū. Sunt alij
qui distinguūt dicētes qd in donis illa q̄
prinēt ad affectū sunt vtrūtes. Illa vero q̄
pertinent ad aspectū rez/ sunt pprie dona
Et hi solūt facile que ex vtraq; pte obij-
ci possunt. scz vtrū sunt virtutes vel non.
Et quia opinio media/ innitit̄ sententiē
bñ Greg. a plurib; probabiliōz habetur.

Quot sint dona

spiritus sancti et que sint.
Quot et que dona sint patet per
Isaiā. xi. capitulo vbi tangunt̄
septē dona spūs sancti hoc or-
dine. Requiescet sup eum. scz xpm. spūs
sapiētie et intellectus. spūs consiliij et forti-
tudinis. spūs scientie et pietatis. et reple-
bit eū spiritus timoris dñi. Duo autē p-
ma digniora sunt que regūt vitā cōtem-
platiuā scz sapia et intellectus. Alia autē qn

q̄ sufficiēter regūt vitā actiuā Et fm hoc
sumit̄ ab aliquib; numerus et sufficiētia ip-
sarū septē donorū sic scz. Nā aut ipsa dona
que (vt tactū est) sunt quēdā iparū expedi-
tiones seu pfectiōes virtutū. ipam virtu-
tem pfiūt respectu vite cōtemplatiue vel
respectu vite actiue. Si respectu vite con-
tēplatiue q̄ circa diuina et celestia versat̄.
aut ipsam virtutē pfectiūt per modum
cuiusdā expientie et gustus et hoc fit p do-
num sapiētie. aut p modū cuiusdā itime
inuestigatiōis et speculatiōis. et hoc fit p
donū intellectus. Si respectu vite actiue
que circa agibilia versat̄. aut pfiūt ipam
virtutē q̄stū ad recessum a malo. et hoc fit
p donū timoris. aut ipam virtutē pfiūt
q̄stum ad opatiōem boni. et tunc vel boni
ad quod oēs tenent̄ et quod est in cōmu-
ni opatiōe. Vel boni ad quod nō oēs
tenent̄. vt est bonū arduū. Si quantū ad
opatiōem boni ad quod oēs tenent̄. Hoc
cōtingit duplicit̄. Nam vel donū in tali
opatiōe virtutē pfiūt tanq̄ ipm opus ere-
quēs. Et tūc est donū pietatis. vel tanq̄
ipm opus regens et dirigens. et tūc est do-
num sciētie. Si quantū ad opatiōem bo-
ni ad quod nō oēs tenent̄. hoc itēz cō-
tingit duplicit̄. nam vel donū in tali ope-
ratione virtutē pfiūt tanq̄ opus ipm ar-
duū erequēs. et tūc est donū fortitudinis.
Vel tanq̄ ipm opus arduū regens et diri-
gens. et tūc est donū consiliij. Alij p ali-
os sumit̄ iste numerus et sufficiētia p̄dicto-
rum donorū fm alijs ipsorū donorū ra-
tiones. et hic inserere visum est causa bre-
uitatis nō expedire. Nota insup qd illud
donū qd in p̄dicta Isaiē assignatōe/ vlti-
mo loco ponit̄ scz donū timoris/ est p̄mū
in ascēdendo. iuxta illud psalmiste. Ini-
tium sapientie timor dñi. A quo timoris
dono/ fit qdam p alia dona gradalis ascē-
sus. Ne enī timor cōceptus/ gelidus foret
aut aridus. seq̄tur donū pietatis que ad
oīa vtilis est. Et ne pietas ipsa/ nimis re-
missa aut nimis p̄diga aut aliquo modo
inordinata esset/ adiungit̄ ei donū scientie
que opa pietatis regat vt discrete fiat. Et
nescientia inualida foret/ addit̄ ei donū
fortitudinis vt quod alijs p scientiā bñ
facere nouit̄/ p fortitudinē ereq̄ facto pos-
sit. Et ne fortitudo p̄sumptuosa vel im-
petuosa esset/ adiungit̄ ei donū consiliij q̄
regi possit opus fortitudinis et debito mo-

do cōprimi. quia s̄m Brego. fortitudo si ne consilio precipitat. Et ne consiliū incautū foret. adiungit ei donū intellectū. q̄ est cognitio bonorū spūalium/ quo cōsiliū in ipsa spūalia dirigi possit. Et vt intellectus modo debito temperetur ordine tur/datur ei sapientia que est cognitō per gustum diuine dulcedinis. Que sapientia a sapore non a sapere dicta est.

D De dictis septē donis in speciali. Et primo de dono timoris.

Nunc breuiter de singulis donis in se/aliqua tāgenda sunt. Et priō de dono timoris. vbi priō dicit. Quid sit timor. De inde dicit sunt ei spēs. Et q̄ eaz sit donum

Quid sit timor et

quot sunt eius species.

Timor s̄m August. sup Johā. sic diffinitur. Timor est fuga animi: ne perdat quod diligit Idē in li. de ci. dei. Timor est affectio vel amor fugiēs quod ei aduersat. **S**pecies autē timoris ponūtur. vi. Est enim timor mūdān^o. hūān^o. naturalis. seruilis. inicalis. filialis Timor mūdān^o est q̄ qs timet amittere que mūdi sunt et iō nō peccat si ea amittat Humanus est que qs ex deliberatiōe tm̄ timet penā sui corporis. Naturalis est quo qs naturalr timz morte siue horribile aliquid añ deliberatiōez rōnis. q̄ timor viciōsus non est sicut duo priores. Seruilis est q̄ quis offendere timet tm̄ ne incurrat penā gehēne. Iste alitū hz vtilitatē. qz frēq̄nter itro ducit caritatē sicut seta itro ducit filiū sutoris vt phibet August. Inicalis est q̄ q̄si duplice habet oculū seu respectū. vnū ad fugā pene. aliū ad amorē glorie. Seruit ei deo ptim timore gehēne. ptim amore glorie vel iusticie. Filialis siue castus est q̄ timem^o ne xps aīe nostre spōsus aut tarder aut discedat. aut aliq̄ten^o offenda. hic est timor sc̄tūs q̄ pmanet in seclm seculi. qui alio noie dicit reuerēntialis **Q**uis at timorū istoz sit donū spūs sancti prz qz nec timor mūdān^o. nec timor human^o q̄ simpliciter mali habent. nec naturalis. qz donū est quidē diuinit^o infusus. nō innat^o. timor vero natural^o innat^o est. Nec filialis timor. pprie tm̄ sumēdo donū nisi genera-

liter sumeretur. sicut generalr dicit donū de oibus que datur a deo. et sunt supra naturā ad ordinādū aliquo mō vitā in bonū gratie. sicut et fides informis dici potest donū dei. S; inicalis timor. et cast^o siue reuerēntialis pprie dicit donū spūs sancti. Cōcedunt tm̄ aliq̄ simplicit^o q̄ timor filialis sit donū spūs sancti. et tm̄ negat q̄ sit infit cū spūs sc̄tō q̄ qualiter esse possit nō video.

D De secundo dono

spūs sancti scilz dono pietatis.

Equit de dono primo qui est in ascendendo scz de dono pietatis Vbi priō videndū qd sit quot modis dicat. et s̄m que modū sit donum spūs sancti. Diffinit autē sic pietas. ab Aug. Pietas est cultus dei quā eusebiā vocat. Itē greg. sup iob. Pietas est que docet op^o mie. Scdm tullū in fine primi sue rhetorice Pietas est beniuolentia in parente. Magistralis vero diffinitio hec est. Pietas est ex benigne mētis dulcedine omnibus auxiliatrix affectio

Quot modis dicat

Dicit autē pietas (tur pietas multis modis. Quāq̄ mot^o ipsius affectōis tendēs in deū. et sic dicit pietas cultus dei. et sic est in genere virtutis q̄ est latia. Quāq̄ dicitur motus affectōis tendens in ei^o imaginē. s. in hoīez. et h̄ pt eē tripliciter vel ille motus affectōis tēdit in imaginē dei q̄ est si b̄ ipsi p sanguinē cōiuncta et sic ē beniuolentia in parētes et est spēs iusticie naturalis. Quāq̄ etiā dicit affectio tendēs i imaginē dei. i. in hoīez tāq̄ miseris opp̄suz et sic pietas est q̄ docz opa misericordie vt dicit Breg. et sic pot^o virt^o est q̄s donum. Quāq̄ etiā est affectio tendēs in imaginē dei nō quidē in q̄stū est sanguine p̄iicta vt miseris opp̄suz vt sic. s; motu qdē generali scilz in q̄stū est imago dei. hoc in q̄stū est rōnalis creatura. Et tūc pprie dicitur donum spūs sancti qd̄ habilitat et expeditū reddit hominē ad hūidū se beniuolētem seu beniuolū/ad rōnalem creaturā. s. ad que libet hoīem siue indigentē siue non indigentē. Et sic maxime ei cōuenit ista diffinitio magistral prius posita. Scdm primū modū diffinit ab Augusti. iuxta s̄m modum diffinit a tullio. Scdm tertium

Compendiū theologie

modum diffinita Brego. Et fm q̄rtum modum diffinita magistris quia illo mō est proprie donum spiritussancti.

De tertio dono

R spiritussancti scilz de dono scientie.

De dono autē scientie duo vidē da sunt scz quid sit. Et in quo differt a dono sapiētie, a q̄ fm August. distare non videt. Qñ scientia proprie donū est sic diffinit. Scientia est lumen spūale/ acceptū a deo/ in q̄ vidēturratōnes opabilium/ prinētū ad vitam. p quas sancte z meritorie viam? sicut dicit ap̄lus ad Titum. ij. Abnegantes omnē impietate z secularia desideria sobrie z iuste viuamus in hoc seculo. Uñ sicut fides est illuminatio quedā ad credibilia. ita donum scientie est illuminatio q̄dam ad operabilia.

In quo differt do

Dnum scientie a dono sapiētie. Sic autē in hoc a dono sapiētie differre qm̄ sapiētia est cognitio quedā diuina/ p gustū. scientia autē est lumē quoddā diuinū ad opabilia prinētia ad hanc vitā. Uñ sicut dicit magister in li. sentē. Scientia docet bene cōuersari in medio hui? prauē z peruerse natōis. Et hoc satis videtur cōsonare verbis August. qui dicit q̄ sapiētia est de eternis. Scientia vero de temporalibus.

De quarto dono

spiritussancti scz de dono fortitudinis

Dist hec de dono fortitudinis duo etiam dicēda sunt scilicet quid sit z qualiter differt a fortitudine. p ut fortitudo est virtus.

Quid sit fortitudo

z quō differt a fortitudine put est virtus.

Secūdum autē q̄ fortitudo est donū sic notificat. Fortitudo ē affectio animi q̄ cupiditas terrena deprimat. nullaq; aduersitas formidat. Et videt hec notificatio sumi ex verbis August. in li. de spiritu z anima z in. v. li. sue mus. Differt autē a fortitudine prout est virtus. licz ytraq; sit circa difficile z arduū. Quoniam fortitudo p ut est virtus/ sustinet piculū. q̄ndo scz ne

cesse pati vel a bono virtutis cedere. sicut quādo q̄ritur fides vel iusticia. vel libertas patrie vel huiusmodi. Sed fortitudo put est donū se gratis z et abundantia illi statui offert. in quo talia sepe q̄runt vt est status pfectōis cōsilioz. Si autē dicatur q̄ fm hoc nō haberēt donū fortitudinis nisi tantū perfecti. z q̄ sic habita vna gratia gratificāte nō omēs haberētur. Dico q̄ nō est vtrū nec ex p̄dictis seq̄tur. qm̄ perfecti istud donū habent in actu. omēs vero in caritate cristētes habent in habitu. Unde qui impfectus est/ habet in habitu. Uñ opus pfectōis facere p̄t q̄ vult.

De quinto dono

spiritussancti scz de dono cōsiliij. z qd sit.

Distremo de dono consilij duo similit̄ videnda sunt scz qd sit. Et qualiter sit donū cū in christo videat nō fuisse. in quo ta-

men sunt z fuerūt om̄ia dona. Diffinitur autē sic a Tullio in rhetorica sua Cōsiliū est/ faciendi vel nō faciendi vere cogitata ratō. Sed hec diffinitō nō videtur cōuenire cōsilio. put est donū/ ideo aliqui corrigūt eū sic Cōsiliū est faciendi vel nō faciendi vere excogitata ratio. eaz scz rerum in quibz p̄pter arduitate indiget q̄s adiutorio. Unde cōsiliū prout hic sumitur/ nō est de dubio sed de arduo ad quod p̄pter difficultate nō omēs tenētur. Dere liquo dic q̄ isto mō vltimo cōsiliū est donum. et quod verissime hoc donū fiet in xpo sicut z cetera dona fuerūt z semp erūt. Unde consiliū fm q̄ ponit dubitatōem z circa eā q̄rit ab alijs certificatiōez nō fuit in xpo q̄ certissime oia nouit qz nec sic est donū spūsc̄ti. S3 cōsiliū qd est lumē immissum a spūsc̄to/ oia dubia dissoluēs/ z indubitāter in aggressiōē arduoz dirigēs/ q̄ de? ad statū pfectōis prinere. p̄pala uit/ sic est donū. Et isto mō fuit in xpo

De sexto dono spi

ritussancti scilz intellectus.

Equitur de dono intellectus.

Circa quod attende. z primo

qd sit. deū q̄lit̄ differt a sapia.

Diffinit̄ at sic ab Aug. i fm oē qdā suo de timore. Intellect? vocatur q̄ ab oī ifirmi

tate carnali corda mūdātur. vt pura intē

tio dirigatur in finē suū. s. deū. Est in/

tellectus quoddam lumen spirituale infusum ad cognitionem dei in creaturis. Differt autem a dono sapientie quia sapientia est cognitio per gustum. Est enim quoddam lumen sub quo vel in quo videntur et gustantur diuina per experimentum. Unde sapientia prout est donum est proprie gustus dei in donis suis. Intellectus autem non est per gustum sed potius est lumen quoddam datum a deo ad cognitionem dei in creaturis illis in quibus resultat deus per gratiam. Vel in illis in quibus habet resultat per gratiam et gloriam. Unde intellectus est donum quo gratuite cognoscimus dispositioes celestium per eas quibus tendimus in deum sic disponentem.

De septimo dono spiritus sancti sapientie et quid sit.

Denique de dono sapientie dicendum est. Et quoniam ex superius dictis in parte patet quid sit et qualiter se habet ad donum scientie et ad donum intellectus. ideo sufficit hic ponere eius notificationem. Secundum autem Augustinum sic definit. Sapientia est cognitio rerum diuinarum. Item ex littera in li. sententiarum. Sapientia ad solius eterne veritatis contemplationem et delectationem pertinet. ipsa quoque tantum creator conspicitur et quod semper incommutabiliter manet quod deus est. Breuiter sic definitur. Sapientia est donum spiritus et certitudie eternorum mentem reficiens. Que definitio dicit operationem eius propriam que est mentem per gustum reficere quod sonat nomen eius Sapientia enim a sapore dicta est.

Quo per septem dona spiritus sancti excluduntur septem vicia capitalia.

Ultimo dicendum est qualiter per septem dona excluduntur septem peccata capitalia. Et sciendum est quod timor quia per eum quis se deprimat ne super alium se extollat. excludit superbiam que super alios se extollit. Pietas que sibi illatas remittit iniurias. expellit iram que vindicari querit. Scientia que mentem illuminat. euacuat inuidiam. que mentem excecatur. Fortitudo que excellit in arduis. pellit accidiam. que torpet in imis. Consilium quod docet pro transitorio et non mercari. remouet auariciam que in terrenis et pro terrenis tantum querit negociari. Intellectus quo vere delectamur in bonis

spiritualibus. excludit gulam. que vane et misere delectatur in carnalibus. Sapientia per quam pure delectamur in deo extirpat luxuriam qua quis impudice in suo misero corpore delectatur.

Explicit tractatus secundus huius compendii de septem donis spiritus sancti.

Incipit tractatus septimus de octo beatitudinibus et earum explanatione.

B

Hinc breuiter restat aliquid de octo beatitudinibus dicere. Et primo quid dicatur beatitudo. scilicet an ipsa virtus. an id quod promittitur vel gratia exempli respectu eius quod dicit christus. Beati paupes spiritu quoniam ipsorum est regnum celorum. an beatitudo sit ipsa paupertas vel promissio regni. Qualiter se habeat ad dona et ad virtutes. Quare ultime beatitudini idem premium reddatur sicut prime. Deinde de quibus beatitudine in se quid est et qualiter et cum quo dono conuenit et cui vicio capitali contrarietur.

Quid dicatur beatitudo an scilicet ipsa virtus vel id quod promittitur.

Sciendum est autem quod beatitudo duplex est scilicet vite et patrie. Beatitudo autem vite consistit in perfectione euacuatione vniuersae miserie. scilicet culpe et ad euentiam. et quod ad occasiones. An quod iste virtutes de quibus infra euacuant culpam et culpe occasiones. disponuntur ad beatitudinem patrie. ideo dici potest et dicuntur beatitudines patrie. ideo dici potest et dicuntur beatitudines patrie. ideo dici potest et dicuntur beatitudines patrie. ideo dici potest et dicuntur beatitudines patrie. ideo dici potest et dicuntur beatitudines patrie.

Qualiter se habeant beatitudines ad dona et ad virtutes.

Qualiter autem se habeant iste beatitudines ad dona et ad virtutes. hoc scito quod secundum glossam

Compendiū theologie

sup isto passu Math. v. p virtutes ad dona/ et p dona ad beatitudines puenitur. Unde virtutes/ dicūt in iū opatiōis bone z euacuatiōem culpe quo ad essentiam. Dona autē dicunt bonū z expeditū progressum. quia donū/ expeditū reddit actū virtutis vt expedit opetur. Beatitudines autē dicunt cōsummationes siue terminū quaten⁹ in via haberi potest. ita vt omnē culpā euacuet z omnē culpe delectatiōem. Et bonū delectabiliter opetur quantū facere possibile est viatori. Et ideo dicūtur iste beatitudines/ virtutes purgati animi. Quia scz animā purgant/ vltima purgatione viatori possibili.

Quare vltimē beatitudinē

idē redditur premiū sicut prime. Et autē beatitudinē idem premiū reddit quod z priē sed nō eadem ratōne. Quia regnū celoz duo in se cōprehendit. scilicet exaltatiōem z abundantiam. In beatitudinē autē que pma ponit/ que est paupertas spūs ē summa rez abdicatio siue abiectō z ideo pmittit ei regnū inquantū dicit abundantiam. In beatitudine vero que vltima ponit/ que est psecutiōem pati propter iusticiā. est summa deiectō z ideo pmittit ei regnū inquantū nominat exaltatiōem. Unde quāvis regnū celoz omnibus beatitudinib⁹ debeat. istis tamē solum pmittitur. quia p quandā appropriatiōem istis magis debetur.

De beatitudinib⁹

in speciali. Et cum quo dono cōueniant. Et primo de prima:

Nunc attendendū est ad aliquam singularē determinationē. Prima igitur virtus seu beatitudo est paupertas spiritus que adaptat dono timoris. Et expellit supbiā cui contrariat eo qd paupertas spiritus/ vera hūilitas sit. Huic beatitudinē in premiū pmittitur regnū celozum. Et nota qd paupertas hic dicit abdicatio temporalū fm rem z fm voluntatē. Quia cū beatitudines pfectā dicant peccati exclusionē. tam quo ad peccati essentia qz quo ad peccati occasionē. cum abdicatio solū fm voluntatē/ nō sit euacuatio pfecta occasionis peccati. quia est alia vtilior que magis occasio

nē peccati euacuat/ scz illa que est fm rem z fm voluntatē. patet qd illa prima est p priē beatitudo.

De secunda

Secunda virtus seu beatitudo est mitis siue mansuetudo qd cōgruit dono pietatis z expellit iram. qz mitis est quē ira vel rancor nō afficit. Cui respondet in premiū possessio terre viuentiū.

De tertia

Tertia virtus seu beatitudo est luctus/ qui est dolor animi caritate iformatus qd facit cognoscere miserā propriā z lacrimabilem pntis vite statū z delectatiōem future glorie que sufficiens causa luct⁹ sunt. quē dolorē inducit sciētie donū. Qui enī addit sciētia istā scz addit z dolorē. Cui pro pmo respondet eterna consolatio in qua absterget deus omnē lacrimā ab oculis sanctorū. Et iam nō erit ampl⁹ neqz luctus neqz clamor. Et hec euacuat inuidiam que dolet de bono alieno z letatur de malo. hec autē beatitudo ecōuerso. Et quāvis luct⁹ ipse miseria quedā videat cōgrue tamē beatitudo ppter sibi annexā dulcedinē dicit/ eo vt dicit Grego. dulciores sunt lacrimae penitentiū qz delitie regū. Et August. li. cōfessio. Surrebāt lacrimae z bene mihi erat cum illis.

De quarta

Quarta virtus seu beatitudo est esuries z sitis iusticie/ que dono fortitudinis adaptat. qd est in sustinendis piculis p iusticia z fide. Que expellit tediū boni hoc est acedia. Cui rñdet p pmo etna saturitas.

De quinta

Quinta virtus seu beatitudo ē misericordia. Que appropriatur dono cōsiliū. qd docet alijs dimittere minora/ vt nobis dimittat maiora. vel pferre terrena vt obtineam⁹ celestia. Hec expellit auariciā cuius ppiū est cōgregare z non remittere vel pferre. Premiū autē huic beatitudinē rñdēs est cōsecratio misericordie.

De sexta

Sexta virtus seu beatitudo est mundicia cordis. cui conuenit donum intellectus qui est cogitatio celestium oculorum cordis mundans et illuminans. Hac eliminat gula que corrumpit et excecatur cor. Unde D. zec quarto Fornicatio et uinum et ebrietas aufert cor. Premium huic beatitudini respondens est uisio dei.

De septima.

Septima virtus seu beatitudo est pax seu esse pacificum. Cui respondet donum sapientie que est delectari in deo que est pax nostra. Hec repellit luxuriam que animam non pacificat sed vagam reddit et instabilem. Cui correspondet premium esse filium dei.

De octaua.

Octaua virtus seu beatitudo que est pati persecutionem propter iustitiam clarificat et ostendit quoddam factum. habens respectum ad singula precedentia. Et per quod omnes alie beatitudines ab ultima usque ad primam probantur si vere sunt. Unde Greg. Qualis unusquisque apud se lateat illata promelia probat. Et hinc est quod beatitudo ipsi facto premium respondens quod idem est cum premio per beatitudinem promissio redire dicitur ad caput tanquam circulus perficiens et omnes beatitudines ambiens et comprehendens. De virtutes seu beatitudines tanguntur *Matth. v. Beati pauperes spiritu quoniam ipsoz ed regnum celorum. etc.*

Unde accipitur numerus seu sufficiencia beatitudinum.

Ratum vero beatitudinum numerus et sufficiencia secundum integritatem perfectionis hominis accipitur. Ad perfectionis autem integritatem requiruntur tria. scilicet recessus a malo perfectus seu progressus in bono. et perfectus statim in optimo. Sane respectu primi malum procedit aut ex tumore superbie. aut ex rancore malicie. uel ex languore libidinis seu concupiscentie. Contra que tria sunt seu sumuntur prime beatitudines scilicet paupertas spiritus contra malum tumoris superbie. Oritas contra malum rancoris malicie. Lucrus contra malum languoris libidinis seu concupiscentie.

Respectu uero secundi perfectus seu progressus in bono attendit circa diuinam imitationem que est duplex secundum duas vias que intendi potest scilicet misericordiam et ueritatem. De quibus in psalmo. Uniuersa uia domini misericordia et ueritas. Et secundum has duas vias sumuntur due alie beatitudines. scilicet respectu ueritatis esurietas iusticie. et respectu misericordie affectus misericordie. Respectu autem tertii perfectus statim in optimo attendit in duobus scilicet in limpida cognitione et in tranquilla affectioe. Et secundum hoc sumuntur due alie ultime beatitudines. scilicet respectu limpide cognitionis mundicia cordis ad deum uidentium. Et respectu tranquille affectiois. pax mensis ad deum perfecte fruendum. Et aduerte quod sicut in enumeratione donorum iuxta quod supra tractatu de donis declaratum est. est ordo quidam artificialis quo primo loco ponuntur et enumerantur digniora. ita in enumeratione beatitudinum est ordo quidam naturalis quo digniores ultimo loco ponuntur.

Et supradictis colligitur quod habitus uirtutum cardinalium principaliter disponunt ad exercitium uite actiue. Habitus uero donorum maxime disponunt ad actus uite contemplatiue. Habitus autem beatitudinum disponunt ad perfectionem utrorumque.

Finis tractatus precedentis.

Incipit tractatus viij. et finalis de uicijs tanquam nature quam uoluntatis

3

In finalibus aliqua de uicijs summam tangere conuenit. Et quia sunt uicia nature. et uicia uoluntatis. tangitur primo aliquantulum de uicijs nature. Et deinde de uicijs uoluntatis.

De numero et sufficiencia uicioz nature.

Uicia autem nature quantum ad huiusmodi compendium attinent satis erit enumerare. que sunt septem scilicet Extollentia seu presumptio. Duricia. Ingratia. Timiditas. precipitatio. hebetudo. stulticia. que nunc siue sufficiencia de

Compendiū theologie

se satis clareat. nā repibile non videt viti-
um nature aliō a p̄dictis vel qđ saltē ad
aliquod p̄missōz nō sit reducibile. p̄ op-
positōem tñ ad septē dona spūs sancti/ su-
mūt aliqui numerū z sufficiētiā ipsoz
vicioz nature. Etenī tres anime sunt vi-
res seu potētie. s. cōcupiscibilis irascibi-
lis z rōnalis. q̄ q̄si cōtinue in suis virtuo-
sis actibus z opatōibz/ p̄ ipsa vicia que
nature ex sua corruptiōe ūsunt/ varijs mo-
dis impugnāt z impediunt. cōtra que cū
septē sint. data sunt in adiutoriū septem
dona spūs sancti q̄ lumina quedā siue lux
diuinitus inspirata z infusa ad efficaci-
tam cōtra ipsa septē vicia nature q̄ vicia
alia volūtatis et tentatōes. viā iam habi-
te virtutis impugnātes/ resistendū. libe-
riusq; z expediti- ipsos actus virtutū cre-
q̄ndū. ¶ De vicijs nature circa vim con-
cupiscibile ¶ Circa igit vim seu potētiā
concupiscibile repitur vitiū nature retra-
hens a debite cōpatiēdo z subueniēdo
primo. quod vocat duricia. Cōtra quod
dispoit donū pietatis. ¶ De vicijs nature
circa vim irascibile ¶ Circa vero vim seu
potentiā irascibile duplex repitur viciū
nature. Unum immoderate retrahēs ab
agēdis quod vocat timiditas cōtra qđ di-
sponit donū fortitudis. Aliō immodera-
te accedēs qđ vocat presumptio. Contra
qđ disponit donū timoris ¶ De vitijs na-
ture cōtra vim rōnale ¶ Cōtra vim autē
seu potētiā rōnalem duplex cōtingit vi-
ciū nature. scz vel respectu finis. vel res-
pectu eoz que sunt ad finē. Si respectu fi-
nis. duplex repitur nature viciū. Unum
impediēs ne cognoscat qđ vocat hebetu-
do. ztra quod disponit donū intellectus
Aliud retrahēs ne anim⁹ ad ipm finē de-
bite afficiat qđ vocat stulticia. ztra quod
disponit donū sapiētie. Si respectu eozū
que sunt ad finē duplex similit nature vi-
ciū repitur Unū impediēs ne sciat qđ ad
p̄secutiōem finis expedit quod est igno-
rantia cōtra quod disponit donū sciētie.
Aliud quo qđ in his que agēda sunt ma-
gis ex passionis impetu q̄ ex debita ele-
ctione ducit quod est precipitatio cōtra qđ
disponit donū p̄silij. ¶ Quibz cōtrarien-
tur ipsa nature ¶ Cōtrariāt etiā ista septē
nature vicia singula scz singulis virtuti-
bus. singulis oratōnis dñice petitiōibz
z singulis beatitudinibz z cōueniūt cum

septē principalibz seu capitalibz vicijs vo-
lūtatis Qđ clarius ex tabula in fine hui⁹
tractat⁹ posita cōcipi poterit z perpendi.

De vicijs volūta- tis seu de malo culpe in generali.

DE vicijs volūtatis id est de ma-
lo culpe seu de peccato/ oppor-
tunū foret z vtile/ specialē z lō-
gum tractatū subiūgere. sed cū
pluribz notabilibz hec sint diffuse expla-
nata/ sufficiet interim ad p̄ntis cōpendij
p̄cessum cōtinuandū/ eiusq; cōplemētū
summati dicere. quid sit p̄ctm̄ in genere.
Quoties sit siue quot sunt ei⁹ genera De
iñ veniēt aliqđ de qlibet genere explanāda

Quid est peccatū in genere. z quomodo diffinitur

PEccatū autē in genere sic diffi-
nit. Peccatū est auersio ab in-
cōmutabili bono ad bonū cō-
mutabile. Quā diffinitioez sic
intellige. Peccatū est auersio scilz volun-
tatis. quia p̄prie z p̄ se talis auersio est pec-
catū. ab incōmutabili bono scilicet deo. q̄
omnino incōmutabilis est. Nec est auer-
sio aliō q̄ discōformitas volūtatis create
a volūtate diuina. qđ est in omni peccato
vbi aliqđ vult voluntas creata quod nō
vult deus Sequitur. ad bonū cōmutabile
supple cōuersio scz ad bonū creatū quod
cōtinue mutat vel saltē mutabile ē ¶ Et
licet peccatū in sui diffinitioe duo conti-
neat scz auersionē ab incōmutabili bono
z cōuersionē ad cōmutabile bonū. essen-
tialius tamē p̄ctō est/ primū q̄ scōm. Si
enī fuerit cōuersio ad creaturā/ ita tamen
qđ nō fieret auersio a creatore. sicut cōtin-
git quādo qđ amat creaturā p̄pter deum
tantū. tūc nō fieret p̄ctm̄ immo in isto ca-
su meritorie fieret ¶ Licz plures alie sint
diffinitioes peccati/ nō tractat nisi de vna
Plures alie a doctoribz assignātur pecca-
ti diffinitioes fm̄ causas efficientē. mate-
rialem. z formalē ipsius peccati. Sed q̄
tum ad p̄ntē tractatū attinet/ supradicta
diffinitio que fm̄ causam finalem pecca-
ti sumitur/ sufficiat.

De duplici diuisi- one peccati in genere.

R

Dures etiā a doctoribus assignant peccati diuisiones fm diuersas peccati causas et origines. Quantū vero ad p̄ntem tractatū sufficit de dyab^o peccati diuisionibus principalit̄ tanget. Et primo de vna que sumit fm quandā peccati q̄litate et quāritate. Secūdo de vna q̄ sumit iuxta peccati cām materiale. **R**espectu p̄ie diuisionis tria p̄cipalia repiunt genera peccatorū. quia omne peccatū aut est originale aut actuale. Si actuale hoc itē est dupliciter. Quia aut est mortale aut veniale.

De peccato originali

Quod est. **O**riginale autē peccatū est illud quod a nostra viciosa origine trahimus. Et est auersio q̄dam habitualis a deo qua aīa prona effecta ē nō reddere iusticiā quā debet. An̄ omnes fere doctores respectu effectus ip̄ius peccati originalis cōsonant in ip̄am auersionē habituale fm August. **H**ugo de sancto victore dicit q̄ originale culpa est corruptio seu viciū quod nascendo cōtrahimus p̄ ignorantia in mēte et cōcupiscētia in carne. **A**lii volūt q̄ originalis culpa sit necessitas cōcupiscēdi cū debito nō cōcupiscēdi. Et ponūt exēplū de radio cōtiguato aque. q̄ mouet aq̄ mota et quiescētē q̄seit. Et hoc patet ex cōtiguato ne sui cū aqua. An̄ cū maior sit vnio aīe et carnis q̄ in casu p̄dicto radij et aque. cuz caro de se valde mobilis sit ad cōcupiscēdum. aīa eoispo q̄ tali carni vnita est habet statū talem quandā necessitatē cōcupiscēdi. Cum igit̄ caro puuli cui infundit̄ anima p̄ peccatū p̄mi hominis ad cōcupiscēdū sit mobilis. inerit ip̄si anime iam illi carni vnite necessitas quedā concupiscēdi. nec potest anima ip̄sa illā carnem seu sensualitatē cohibere. sicut aīa ade an̄ peccatū potuisset q̄ habuit p̄tatem super sensualitatē et etiā libertatē cōcupiscēdi vel nō cōcupiscēdi. **P**atet igit̄ q̄ per peccatū et post p̄ctm̄ p̄mi hominis iest aīme duplex necessitas. Vna nō possēdi sensualitatē retinere seu cohibere. et alia necessitas nō valendi facere qd̄ debet. et secunda est quedā necessitas faciēdi qd̄ nō debet. Et ita inest ei carentia vtriusq̄

ptis iusticie. que sunt declinare a malo et facere bonū. **E**x quo patet q̄ p̄ctm̄ originale. et est in carne et est in aīa. sed in carne originaliter et materialit̄. In aīa vō formaliter et tanq̄ in subiecto. Sola enī aīa est susceptibilis virtutis et vicij. et t̄m̄ sicut dictū est et cōiunctōe ip̄si ad corp^o. p̄trahit viciū illud. sicut q̄n̄ quis cadit in lutū fedat et maculat. **T**alis autē aīe infectō nō tantū est pena sed est etiā culpa. ip̄a vero culpa q̄ macula est deletur i baptismo. **P**ena autē q̄ fomes siue peccadi p̄ntas appellat̄ remanet post baptismū. Sicut enī in baptismo curat̄ culpa quantū ad reatum dānatōis eterne. sed nō quin remanear ip̄sa pena quantū ad motū et actum cōcupiscētie. cum qua oportet nos q̄d̄ viciū vinim^o pugnare. nisi extinguat̄ cōcupiscētia per speciale gratiā. sicut in beatissima virgine in cōceptōe filij dei. **O**riginale etiā p̄ctm̄ sic in hoīe p̄ baptismū curat̄ q̄ nihilomin^o ab eo q̄ curatus est. trāsmittatur in plēnā quā generat. sicut inde cōtiguat̄ cūscifus generat filiū cū preputio. et granum nudū et purū seminātū. p̄creat granum cū palea. Qd̄ hinc est qz hō non generat filiū fm q̄ in mente curatus est sed fm quod in carne.

De nominib^o peccati originalis fm q̄ opatur ad animā.

Originale peccatū diuersis i scriptura noībus. multiplicibus de causis noīat̄. **S**ecūdum enī q̄ originale p̄ctm̄ cōpatur ad aīam. vocat̄ q̄n̄qz infirmitas. qz reddit aīaz ip̄otentē ad resistēdū motib^o. **N**q̄ vocat̄ feditas. qz p̄ ip̄am aīa maculatur. **V**ocat̄ q̄n̄qz p̄ntas. p̄pter p̄tinuam appetitū inclinātōez ad malū. **V**ocatur q̄n̄qz corruptō. qz ad nihilū ducit et p̄ctm̄. **V**ocat̄ q̄n̄qz viciū. qz est diminutō bonorū naturalium. **V**ocat̄ q̄n̄qz lāguor nature qz durat i natura corrupta. **H**abz etiā noīa fm qd̄ comp̄at̄ ad corp^o. **V**ocat̄ enī q̄n̄qz lex carnis. eo q̄ lege dīna sit carni i ficta. **V**n̄ q̄n̄qz lex mēbroz vocat̄. qz mouet organa ad opatōez cōcupiscētie. **V**ocat̄ q̄n̄qz tyrān^o. p̄pter dīnationē quasi violentā in ip̄sa cōcupiscētia. **V**ocat̄ q̄n̄qz fomes. qz sicut ignis fouet ignē. ita p̄ ip̄z fouet in carne p̄ctm̄ fm act^o generatiue nutritiue. **V**ocat̄ q̄n̄qz stimul^o carnis quia

stimulat carnē ad primos motus. et ani-
mū ad cōsensum. **H**abet quoq; nomīa
sūm quod cōpatur ad actus delectabiles.
Et sūm hoc vocatur cōcupiscētia que so-
nat vitiiū in actu prout est in adultis. **I**te
cōcupiscibilitas que sonat vitiiū in potē-
tia prout est in puulis. **H**abet etiā no-
men sūm quod comparatur ad primū hoīez
a quo cōtrahitur. et sic vocatur originale.
quod est carentia debite iusticie.

De peccato actua

De li mortali et circa ipm in generali occurrē

Circa peccatū at actua. **C**ubus
le mortale aliqua sunt videntia
Primo qd sit. Secōdo de diuer-
sis eius noibus seu appellatōi-
bus. Tertio de huius peccati effectib; Quar-
to de diuersis eius generib; seu diuisiōi-
bus. Quinto de quolib; septem peccato-
rum capitaliū ac eorum filiabus seu spe-
ciebus/aliquid in speciali declarabitur.

Quid sit peccatū

actuale mortale in spēali et quō diffinit.

Peccatū igitur actuale mortale/
sic diffinitur sūm August. **P**ec-
catū est dictū vel factū vel cōcu-
pitū/pra legē dei. Et ponitur
in dicta diffinitōe. dictū. ppter pctm oris.
factū. ppter pctm opis. cōcupitū. ppter pec-
catū cordis. **D**iffinitur et aliter sūm eūdē
August. **P**eccatū est volūtas retinēdi fa-
ciēdi vel cōsentiēdi quod iusticia vetat.
Insup sciendū qd pctm proprie nō est
substātia vel res aliq; sed defectus et corru-
ptela. **C**irca qd tamen aduertendū ē. qd
aliō est peccati actus. aliud est peccati habi-
tus. aliud peccati reatus. **P**eccati actus ali-
qd est. sed qm nō ampli; sit. definitur eē. etiā
sine grā. **S**ed peccati habitus qd ex malis
actib; relinqritur/ etiā aliqd est et remanet
interdū cessantib; etiā ipsis actib;. ac etiā
post infusam grām peccatiq; remissionē.
Peccati vero reatus siue macula/ sūm rem-
nihil est. deformat tamē aiā; nō p modū
positōis sed p modū. priuatiōis sicut trū-
catio mēbri p modū. priuatiōis corp; defor-
mat et maculat. **D**icit etiā Augu. qd sicut
abstinētia nulla substātia vel res est. et tū
ex ea corp; languescit. ita pctm nō est aliq;
substātia vel res. ex eo tū natura minuitur
corruptis. delect tū semp p grām. **N**otan

dum p̄terea qd pctm. qm qd trāsit actu et re-
manet reatu. sicut pctm actuale actu con-
pleto an̄ penitētia. **Q**uōq; ecōtra pctm trā-
sit reatu et remanet actu. sicut in pctō ori-
ginali p̄ baptismū. **Q**uōq; trāsit pctm actu
similiter et reatu. sicut pctm actuale actu p̄ple-
to et p̄ penitētia. **Q**uōq; pctm remanet ac-
tu et reatu sic pctm originale an̄ baptismū.

De diuersis nomi

Dibus peccati actualis mortalis
diuersis frequenter noibus pecca-
tū ipm mortale p̄ doctores no-
minat sūm diuersas eius pprie-
tates et opatōes et effectus. **V**ocat enī qm qd
macula. et hoc idē qd imaginē dei deformat
et maculat. **V**ocat qm qd reat. qm ad eter-
nā penā obligat. **V**ocat qm qd pollutio et
hoc qm tū ad p̄ragionē p̄tractā. ex terrena
delectatōe. **V**ocat qm qd delictū et hoc sūm
qd est recessus a dignitate grē habite. **V**o-
cat qm qd culpa. et hoc prout respicit penā
quā meret et incurrit. **V**ocat qm qd offensa
et hoc est qd contrā deū est et p̄tra deū facit.
Vocat qm qd p̄uaricatio et hoc in qm mā-
datū dei respicit qd trāsgrēdiēdo p̄uarica-
tur. **V**ocat qm qd pctm. put cōuersio fit ad
bonū p̄mutabile cū auersione a bono in
cōmutabili. **V**ocat qm qd scelus p̄p̄t mag-
nā iniuriā qd peccando deo fit. **V**ocatur
etiā quandoq; nefas. put est illicitū perso-
ne perpetrātū. **V**ocatur etiā quandoq; cri-
men prout est dignū accusatōne et pena.

De diuersis effe

Hetibus peccati actualis mortalis
diuisimodi autē peccati/ multi-
plex sūm doctores repit effectus.
sed qm tū p̄ntē p̄cernit tractatū
satis erit aliq; enūerare. **U**nus effectus. **E**t
prio naturalia vulnerat. qd signat in illo
qd iuxta euāgeliiū descēdēs ab hīrlm i hie-
rico incidit in latrones. **A**lius. **I**ntelle-
ctū obscurat in cognitōe veri. et affectū te-
pescere facit i ope boni. **A**lius. **B**ratū-
tis spoliāt. ne tū bonū aliqd pereat. bona
opa qd qd peccādo mortificat/ alijs iuxta
dispensatiōem dei elargiēnt saluādis. **A**lius.
Aliam maculat. ad penā eternam
obligat. p̄sciam amaricat. cor indurat.
Alius. **H**oīem quasi insensibile reddit.
Exemplo canis submergēdi qd lapidē i col-
lo suo nō sentit. donec ab eo in fundū aq̄

trahitur. **A**lius. **A**nimā occidit. quia deo qui vera vita est. priuat. **A**li. **A**d alia pctā trahit. **A**n. Greg. Peccatū quod p penitentiā nō diluit. suo pōdere ad aliud trahit. **A**lius. **B**ona q̄ in peccatis fiūt. infructuosa ⁊ quantū ad meritū ⁊ q̄ntum ad premiū reddit. **A**lius. **E**x hōmine quendā effectiue infirmū facit. **N**ā in pctōre est ignis auaricie. feror luxurie. tenebre ignorātie. vermis cōsciētie. sitis concupiscētie. ⁊ demones p effectū ⁊ huiusmodi. **A**lius. **V**acuū hominē tādem relinquit. ⁊ merito q̄ mūdo adherentia. sugūt verba arētia. Fallendo decipit sicut esca i hamo vel lignū putridū de nocte lucens. **A**lius. **M**oiem vere stultū demonstrat. seruiedo scz illi qui ipm torq̄ri querit ⁊ tandē torq̄bit. Componēdo q̄s ⁊ congregando supra se vnde torqueat et cremet. **A**nde Aug. li. de ci. dei. **H**oc vitiiū adimit integritatē. pulcritudinē. salutem. virtutē. ⁊ quicqd̄ boni per vitiiū detrabi seu minui consuevit.

In quo peccatum habet esse ortū. **N**otandū est vltēr. q̄ quicquid peccatū ipsi bono cōtrariū sit. non tamē habet esse nisi in bono. nec ortū nisi a bono. quod quidē bonū est libez arbitriū ac voluntas. a qua peccatū est sicut a prima origine ⁊ in q̄ est sicut in pprio subiecto. **V**oluntas igit̄ est causa peccati. cāz dico nō efficientē sed deficientē. **V**olūtas enī fm q̄ habet respectū ad suū principium a q̄ est. scz ad deū nō est nata elicere ex se nisi bonū. **S**ed fm q̄ habet respectum ad principū ex q̄ est. qd̄ est oīno nihil. cū ipsa volūtas ex nihilo sit. semp̄ tendit ad defectū. **S**i ergo velim⁹ scire vñ malū culpe sit materialit. dicendū q̄ ex nihilo. **S**i vero velim⁹ scire vnde sit terminalit. dicēdū q̄ ex absentia debiti modi debite specie ⁊ debiti ordinis. **S**z si velim⁹ scire vñ sit originaliter. dicendū q̄ a volūtate siue a libero arbitrio.

De progressu peccati. **N**ota q̄ peccatū inicit̄ in cogitatione. pcedit ⁊ crescit in delectatione. pficit̄ in cōsensu. **C**irca pcessum autē pcti notandū est q̄ aliqua ipm pctm̄ antecedūt. aliqua ipm subsequūt. aliqua ipm concomitant. **I**tem respectu primi. **A**liqua

peccatū antecedunt ex pte auersionis. **E**t aliqua antecedūt ex parte persionis. **E**x parte autē auersionis. i. quādo quis a bono incōmutabili quod de⁹ est. auerti ⁊ se pari incipit. antecedūt peccatum. cōtempus. omīssio. ingrātudo. inobedientia. **E**x parte vero cōuersionis scz quādo homo se in peccatū pvertit. antecedit peccatum. cogitatio. libido. concupiscētia. delectatio. pversa intentio. cōsensus. **P**eccatum autē subsequūt. macula id est deformitō imaginis dei. reatus. ⁊ obligatō ad penam eternā. **P**eccatū concomitatur circumstātie que ipm vel aggrauāt vel minunt. ⁊ sunt octo que ex versu sequenti notificari possunt. vñ versus. **Q**uis qd̄ vbi p quos. quotiens cur quomodo qñ.

De tribus actionē

deprauātibus. **P**er tria etiā principaliter deprauari solet actio. etiā illa que est de genere bonoz. **Q**uandoq̄ in sui principio. quādoq̄ in sui medio. quādoq̄ in sui fine. scilicet p malam intentionem. p negligentiam. p vanam gloriam.

Quib⁹ causis unū

peccatū dicit̄ maius. **M**ultis etiā causis seu respectib⁹ vnū peccatū dicit̄ mai⁹ seu grau⁹ altero. **V**idelicet causalitate vt peccatū luciferi. **G**eneralitate vt peccatū primi hoīs. **D**eformitate vt peccatū iude p̄ditoris. **R**emissionis seu venie difficultate. sicut pctm̄ in spiritūsanctū. **P**ericulo sicut pctm̄ ignorantie. **I**nseparabilitate vt peccatū cupiditatis. **P**ronitate vt pctm̄ carnis. **O**ffensioē vt pctm̄ idolatrie. **E**x pugnādi difficultate vt superbia ⁊ vana gloria. **M**entis cecitate vt peccatum ire.

De quinqz operū

generibus. **N**otandū est etiā q̄ inter cetera. q̄nqz repiunt̄ genera operū. **N**ā qdā sunt mala in se vt illa q̄ de sui natura seu in suo genere mala sunt. sed tñ p aliquas. circūstātiā bona fieri possunt. vt homicidiū quod in se malū est. sz p circūstātiā aliquā p̄t effici bonū. vtputa qñ sit p debitam iusticiā. vel se legitime defendēdo cum mortis piculū euadi nō possit ⁊ huiusmodi. **Q**uedā sunt mala fm se vt illa q̄ fm totū suū esse mala sunt. nec p circūstātiā aliq̄s bona effici p̄t. sic est odire deū.

vel fornicari et hōi. Quedā e contrario sunt bona i se vt illa q̄ de sui natura sunt bona ex genere. sed tñ p aliquas circūstā-
tias possunt fieri mala. Sicut est dare ele-
mosinā quod in se bonū est sed p circū-
stantiā aliquā pōt fieri malum. vtputa si
daret p sola vana hominū laude acqren-
da vel hōi. Quedā sunt bona fm se. vt
illa que fm totū suū esse bona sunt nec p
circūstārias aliquas. pñt fieri mala. sicut
est diligere deum et caritate. Quedā sunt
indifferētia scz que suo esse nec bona nec
mala sunt. possunt tñ fm circūstārias bo-
na vel mala fieri. sic mouere pedē sine de-
liberatōe. vel qñqz pmedere. qd fm circū-
stāria aliquā bonū fieri potest. vtputa in
necessitate. corp⁹ suū debite sustentādi vt
efficaci⁹ deo seruire possit. Et e contrario
malū. vtputa si ad supfluitatē et ex sola li-
bidie vel volūtarie pcepta ecclesie trās-
grediendo fiat.

**De quatuor gene-
ribus seu diuisionibus peccati mortalis**

Habet plures peccati mortalis/
diuersis respectibus et causis/
possent assignari diuisiones seu
genera. qñtū tamē ad pñtis tra-
ctatus cōpendiū attinet. quatuor solum
modo tāgenf. Circa quarū adhuc solam
quartā diffuse insistet. quia p eius decla-
ratōez alie tres clarez faciliter poterūt itel-
ligi. imo ipas tres effectualitē cōprehēdit

De prima diuisione

Prima igit dictaz quatuor di-
uisionū est q peccatoz morta-
liū aliq sunt carnalia alia spūa-
lia. Carnalia aut maioris sunt
infamie. Spiritualia pō maioris culpe.

De secūda diuisione

Secunda diuisione est q pec-
catoz mortaliū aliqua sunt cō-
missi alia delicti. Quod in effe-
ctu est dicere Aliqua cōmittūt
in faciēdo. alia in omittēdo. Prima pec-
cata sunt puaricatio seu trāsgressio legis
quo ad pcepta negatiua. vtputa Nō occi-
des nō mechaberis. Secūda sunt puari-
catio seu trāsgressio legis quo ad pcepta
affirmatiua. sicut sunt. Diliges dñm deū
tuū ex toto corde tuo et honora patrē tu

um et. Et fm hāc etiā diuisionē dicit pec-
catū mortale esse et fieri contra duas par-
tes iusticie. Quarum vna est. declinatio a
malo. Alia est facere bonum.

De tertia diuisione

Tertia diuisione est q peccatoz
mortaliū aliqua directe cōmit-
tunt in deū alia i proximū alia
in seipm. Peccatū autē in deū
itēz subdividit. Nam qñdoqz peccat in pa-
trē quādoqz in filium. qñqz in spūscm.
De quibz latior fiet speculatio infra in fi-
ne declaratōis q̄rte diuisiōis. Peccat ei
alio respectu in deū quadruplicit. primo
male de ipso p infidelitatē sentiēdo. scdo
ipm blasphemādo. tertio ei sacramēta in-
digne ministrando et tractādo. q̄rto eum
tentando. Rursus deū tentādo peccat
triplicit. Nam tentat vel ei potētia. signa
scz ab eo petēdo. Vel tentat eius iusticia.
p hūanas scz pbatōes. vtputa p candens
ferrū vel duellū vel similia. iudiciū ei⁹ ex-
q̄redo. Vel tētat ei⁹ misericordia. suā scilicet
qñ examinatō bonitatē. se stultis pi-
culis pmittēdo. In primū vero peccat
etiā triplicit. vel bona sua ei indebite au-
ferēdo. vel bona ppria sibi in sua necessita-
te nō cōicando. vel mala psuasiōe aut ma-
lo exēplo eū in peccm trahēdo et inducen-
do. In semetipm at peccat q̄s etiā tri-
plicit. Vel sibi ipsi necessaria subtrahēdo
vel supflua sumēdo. vel vltra vires ac de-
bitū moderamen quippiāz aggrediendo.

De quarta diuisione

Quarta diuisione peccati (ne-
mortalis sumit p septē vicia ca-
pitalia. Que sunt. supbia. inui-
dia. ira. acedia. auaricia. gula.
luxuria. Et qz vt supra tactū est de ista q̄r-
ta diuisione expediēs est diffusiorē hic fa-
cere declaratōem. tum qz p eam supra di-
cte tres alie diuisiones clarius intelligi po-
terūt imo eas effectualitē cōprehēdit. tñ qz
pprie loq̄ndo in ipsa et ex ipsa p̄cipal ef-
fectus p̄cipalisqz intērio huius octauī
tractatuli istius libelli psistit et dependet.
Ideo de ipsis septē peccat⁹ capitalibz hic
fiet quoddā speciale capitulū. et iuxta di-
uisionē in principio hui⁹ p̄cipalis ca-
pituli quod est de peccato actuali positā
de his scz que in eo videnda sunt.

¶ Aliqua circa mate

riam septē vicioꝝ capitaliū p̄notanda

Item anteꝛ ad speciale seu particularē declaratiōez ip̄oꝝ septē vicioꝝ capitaliū veniā/ aliqua sunt circa ipsa aduertenda. **E**t primo notādū venit q̄ pctm̄ veniale. siue sit quantū ad actū siue q̄ntum ad maculā. nullo modo potest fieri mortale. sic sc̄z q̄ illud idē fm̄ substantiā qd̄ pri⁹ fuit veniale/ fieret mortale. Et rō est. quia nulla res potest mutare sp̄m̄ suā. Peccatū aut̄ mortale ⁊ veniale sunt due diuerse peccati species. Verū/ tamen aliquis actus qui de sui natura est de genere peccati venialis/ bñ potest fieri mortalis. Et hoc quatuor modis. **P**rimo modo rōne p̄scientie q̄ de illo actu fieri potest. qz quicqd̄ fit cōtra cōscientiam formatā/ edificat ad gehennā. etiā si sit cōtra cōsciam̄ erroneā. Et hec est rō. qz cū in pctō duo sunt sc̄z auersio ⁊ cōuersio/ Penes p̄mū iudicatur q̄litas siue grauitas peccati. qm̄ auersio a deo est in pctō quasi formale. ⁊ uersio ad creaturā q̄si materiale. Quāuis ergo leuare festucā de terra videat̄ leue vel indifferēs. si tamē fiat contra cōsciam̄ est pctm̄. qz tūc in aīo spernit̄ realiter bonū incōmutabile. ⁊ ita fit auersio a creatore. **S**c̄do modo ex cōplacētia que in illo actu possit capi ⁊ capetur. Unde Aug. Nullū pctm̄ a deo veniale est qd̄ nō fiat mortale dū plac̄z. **T**ertio mō ex dispositōe seu p̄liuitate que exinde cōtrahitur. qz p̄ frequentē lapsū in venialia. disponit̄ homo ad mortale. Et fm̄ h̄ intelligit̄ illud dictū Grego. Vitasti grādia vide ne obruaris arena. Hoc autē dicit qz sepe de minimis peccatis dū frequenter fiunt ⁊ sic quasi contēnūt/ venit ad magna. Sicut de modica scintilla surgit quādoqz magnus ignis. **Q**uarto mō ex p̄gressu. quia quādo insurgit veniale/ si nō p̄hibet̄ possit p̄gredi vsqz ad mortale. Non q̄ ip̄m veniale. vt supra tactū est in sua substantiā fieret mortale. sed qz ex ip̄so occasionaliter fieret p̄grediendo mortale. vt patet in primis moribz q̄ inter venialia cōputātur. Sed quādo delectatio conualefcit intantū q̄ cōsensus accedit/ iam est peccatum mortale.

¶ Unde sumatur nu

mer⁹ ⁊ sufficientia septē vicioꝝ capitaliū

Notandū insup qz vt aliqualit̄ supra tactū est septē sunt pctā seu vicia capitalia. sc̄z supbia. inuidia. ira. acedia. auaricia. gula. luxuria. quorū sufficientia seu numer⁹ pōt colligi. Volūtatē enī hūanā frequēter cōtingit deordinari. Aut ergo deordinat̄ qz appetit quod nō est apperendū. aut deordinat̄ qz refugit qd̄ nō est refugiendū. **S**i pri⁹ mō. aut appetit qd̄ nō est apperendū inferi⁹. ⁊ tūc peccat̄ peccato supbie seu vane glorie. Aut appetit qd̄ nō est apperendū terre rī⁹ ⁊ tūc peccat̄ pctō auaricie. Aut appetit qd̄ nō est apperendū inferi⁹ quale est corpori delectabile Et istud iterum est in duplici differētia. Quia aut illud delectabile qd̄ sic inordinate appetit̄/ tēdit ad p̄seruatōem indiuidui. ⁊ tūc peccat̄ pctō gule Aut tēdit ad cōseruatōez speciei vt coit⁹ ⁊ tūc peccat̄ pctō luxurie. **S**i sc̄do mō. qm̄ sc̄lz volūtas deordinat̄ refugiēdo qd̄ nō est refugiendū. Aut illud nō refugiendū refugit fm̄ p̄uersum instinctū potētie rationalis. ⁊ tunc peccat̄ peccato inuidie. Aut illud refugit fm̄ p̄uersum instinctuz potētie irascibilis. ⁊ tunc peccat̄ peccato ire. Aut illud refugit fm̄ p̄uersum instinctū potētie cōcupiscibilis. ⁊ tūc peccatur peccato acedie. **E**t sic patz qz sunt q̄ tuor principalia appetibilia in q̄bus voluntatē humanā deordinari cōtingit. ⁊ tres solū sunt vires seu potentie aīe fm̄ q̄ rum instinctum est fuga. ideo tātūmodo sunt septē peccata seu vicia capitalia.

¶ Duplici modo se/
premyicia capitalia se ostendūt. nunc palam. nunc palliate.

Notandū insup qz ista vicia septē seu peccata capitalia/ qm̄qz palā ⁊ publice se ostendūt. vt qm̄ directe fiunt. qm̄qz vero sub qdā specie boni palliata se ingerūt ⁊ decipiūt. An̄ supbia qm̄qz sic sibi p̄iuadet. Volo p̄cesse vt possim p̄desse. Inuidia sic sibi p̄suadet. bona alijs nō cupio nec opto ne in p̄speritate successū nimis extollant̄. Irarero sic p̄suadet. Non debeo mala mihi illata tolerare/ ne mihi inferri consuefcāt. Acedia sic sibi p̄suadet. Ad hoc mihi in laboribus parco ne indiscrete aliquid aggrediēs deficiā et indiscretōis arguar. Auaricia s. c. sibi per

Compendiū theologie

suadet. mihi multa adhuc cōgregāda veniunt/ne ppter casus fortuitos qui supue nire pnt in inopiā incidā. et sic furtū rapi nā vel aliud iniustū cōmittā. Sula sic sibi psuadet. Corp^o meū cibis et potib^o delicatis nutritio. quatin^o in sanitate cōseruetur fortiusq^{ue} efficiat^{ur} vt sic aptius sit et valentius ad deo seruicēdū. Luraria sic sibi psuadet. nō est malū aliq^unto tpe ad libitū et placētiā viuere/et postea fortit^{er} penitere

Septem uicia capitalia septem ferocib^o bestiis cōparātur.

Notandū p̄terea q^{uod} p̄dicta septē uicia seu pctā capitalia septem tā ferocib^o q̄ immūdis bestiis cōparari cōsueuerūt. Supbia seu vana gloria cōparat leoni. Inuidia cōparat cani. ira cōparat lupo. Acedia cōparat asino. Sula cōparat vīso. Luraria cōparatur porco. Auaricia cōparatur ericio. Similit^{er} etiā compari cōsueuerūt septem granib^o infirmitatib^o. Supbia seu vana gloria cōparatur corpis inflationi. Inuidia cōparatur lepre. Ira cōparatur frensi. Acedia cōparatur lethargie. Auaricia cōparatur hydropisi. Sula cōparatur epilentie. Luraria cōparatur febri. Et insup notandū et bñ p̄siderandum. q^{uod} ista septem pctā seu uicia capitalia deuota ac frequēti passionis christi meditatiōe curant. Nam q^{uod} debite ea que ip̄e domin^o noster Iesus christ^o in sua sacratissima passione egit et sustinuit cōtemplat^{ur} repiet q^{uod} be septē mortifere pestes/ibidē mirabiliter curant. Etenī sui sacri capitis in cruce humillima inclinatio curat supbiā. Sui sacri lateris ap̄tio curat inuidiā. Dō sua pro inimicis curat iram. Portatio crucis curat acediā. Traditio sui spūs patri. sui corpis cruci. sue matris discipulo. et suaz vestīū suis crucifixorib^o curat auariciā. Potatio aceti et fellis curat gulā. Et sua flagellatio curat luxuriā. Notandū insup q^{uod} p̄dictoz^{um} peccatoz^{um} vnum ex alio nascit^{ur}. quod sic apparet. Superbia enī q^{uod} om̄es p̄cellere vult et appetit. statī quādo aliquē sibi equari videt aut timz. in se dolere et p̄turbari incipit. ac exinde p̄tra illū ad ip̄m suū bonū quo sic eū sibi equari timet/impediendū ac diminuendū mouet et sic ex supbia nascit^{ur} inuidia. Inuid^o vero quia defacili ei cui sic inuidet irascitur

et cōtra eū quasi toto spū cōmouet. idō ex inuidia nascit^{ur} ira. Cum autē sic cōtra alium cōmouet et iratus vindictā de illo appetat et se vindicari querat in quo si eum deficere cōtingat/in aīo suo cōtabescit et contristat^{ur}. idō ex ira nascit^{ur} quedā mentalis tristitia que a doctorib^o acedia nuncupatur. Cum vero sic animo tristis et cōtabescens cōsolatōem et quandā sui exaltatōem quā in seipso nō habet/in rebus exteriorib^o querat. et quāto plura cōgregare poterit/maiorē se habitū sperat. idō ex acedia nascit^{ur} auaricia. Auarus autē quia bonis temporalibus abundat. et sic ea que ad delectatiōem in cibis et potib^o faciunt facilius compare et ad sui libitum habere potest. idō ex auaricia nascit^{ur} gula. Sula vero ppter ventris repletōem/variāq^{ue} ciboz^{um} et potū delectabiliū species quib^o reficit^{ur}/facillime despumat in libidinem. idō ex gula nascitur luxuria. Notādū insup q^{uod} plura p̄dictoz^{um} septē vicioz^{um} seu peccatoz^{um} capitaliū dicuntur radices et initia seu cause alioz^{um} diuersis tamē respectibus. Supbia enī primo dicit^{ur} radix et initū oīs peccati ppter tres causas seu ratōnes. Primo ppter causam q^{uod} in omni peccato inuenit^{ur}. scz contemptus dei qui est quedā causa om̄is peccati. Iste autē contemptus est auersio a creatore. que in omni peccato est. q^{uod} in om̄i peccato/ preponitur bonū cōmutabile bono in cōmutabili. Iste contemptus nō nisi ex supbia p̄cedit. et ex ea q̄ maxime. Et idō dicit^{ur} q^{uod} si cut sine charitate alie virtutes nihil sunt ita sine superbia alia uicia nihil sunt. Abstrabe supbiā et habebis grām. Quia supbis deus resistit. humilib^o autē dat gratiā. Secundo dicit^{ur} supbia radix et initū om̄is peccati/ quia fuit primū peccatoz^{um} Hoc enī peccato peccauit p̄io diabolus in celo et prim^o homo in paradiso. Tertio dicit^{ur} supbia radix et initū om̄is peccati/ q^{uod} ex ea s̄m p̄us et postorius hoc est mediate vel immediate/ nascuntur alia uicia et peccata. vt aliquāter supra ostensum est in notabili immediate p̄cedētī. Libido etiā prout Augusti. ponit dicit^{ur} causa om̄is peccati sed alio respectu propter scilicet inordinatā delectatiōem que ex ipsa libidie habetur in creatura. que delectatio inordinate afficit et attrahit animā et auertit a summo bono. Est enī libido uolūtas

improba qua mouet aia ronalis ad hoc q inordinate delectet in creatura. Et ex hac libidine omnia alia peccata fm prius ⁊ posterius. hoc est mediate vel immediate. alia tm via seu ordine q a superbia insurgunt. **C**upiditas etiā sicut ponit apostolus radix dicit omni maloz. quasi eodē respectu iuxta suū eē sicut dicit libido iuxta suū. Nam sicut libido vt statū dicitū est dicit causa omni peccati ppter inordinatam delectationem que ex ipsa libidine habet in creatura que delectatio inordinate afficit ⁊ attrahit aiam ⁊ auertit a summo bono. sic cupiditas in suo esse dicitur radix omni maloz. ex inordinato amore. qui ex ipsa cupiditate habet ad creaturā. qui inordinatus amor similiter afficit ⁊ attrahit animā ⁊ a summo bono auertit. Et q inordinato amore omnia alia peccata fm prius ⁊ posterius hoc est mediate vel immediate. alia tamē via seu ordine q a superbia ⁊ q a libidine insurgunt ⁊ oriuntur. **L**uxuria etiā fm Cassianū dicitur radix ois peccati. quia carnales delectationes sunt nobis naturales. ⁊ ad naturalia pni sum⁹ et inclinati. ac eis cum difficultate resistim⁹. Extracta igit ⁊ affecta p luxuriam aia in oia alia vicia facilliter ⁊ sine consideratione ac moderamine. fm tamē prius ⁊ posterius hoc est mediate vel immediate ex vno. scz in aliud plabitur. alia tamē via ⁊ ordine q p superbiā ⁊ q p libidinē ⁊ q p cupiditatem. **P**ossent ista pfusius declarari sed quantum ad breuitatē hui⁹ tractatuli conuenit. satis sint q tacta sunt. q ampliora videre voluerit doctores habeat solennes. ⁊ inter ceteros beatū Thomā secunda secundae. ⁊ summā de vitiiis ⁊ virtutibus.

R De septē vitiiis capitalibus in speciali. Et primo differentia inter superbiā ⁊ inanem gloriā.

Istis sic prenotatis dicēdū venit de quolibet predictorū septē vicioz capitaliū in specie seu in particulari. Et primo de superbia. Circa quā notandū est q licet cōiter nō fiat distinctio inter superbiā ⁊ inanē gloriā. immo ponat inanē gloriā filia superbie Grego. tamē inter eas differentia ponit. immo superbiā dicit reginā ⁊ matrē omniū viciozū. Quod intelligendū est Grego. accepisse prout superbia cōsideratur fm quandā redundantia et

generalitatē quam habet in alia peccata in quantum scz ex ipsa omnia peccata oriri possunt. Et hoc duplici via seu ratione. Vno modo per se ⁊ directe in quantum scilz alia peccata ordinantur ad finē superbie q est propria excellentia ad quā potest ordinari quicqd homo indebite ⁊ inordinate appetit. Alio modo indirecte quasi p accidens remouēdo prohibēs. in quantum scilz per superbiā. homo legē diuinā continent. p quam phibetur a peccādo ⁊ transgreditur mandata. Intelligit tamē hoc qn do illa transgressio mādatorū fieret ex cōreptu. Nam fieri posset ex ignorantia vel infirmitate. q ibi nō esset superbia. Et igitur semper natura ipsorū viciozū clarius elucescat pcedatur hic opinione Greg. in sequēdo. **D**ifferentia autē que cōiter int superbiā ⁊ inanē gloriā assignat est. quia licet in vtraq sit immoderat⁹ ⁊ inordinatus proprie excellentie appetitus. qui scilz nō est fm rectam ⁊ debitā ratioem. in hoc tamē differunt. quia superbia excellentiā p priam inordinate appetit. Inanis vero gloriā excellentie prie manifestatiōem. ita q superbia proprie cōsiderat in quantum ille inordinatus prie excellentie appetitus habet ab intra etiā si nō ab extra p gredia tur. Inanis gloriā trāsit ab extra. qz illaz excellentiā appetit ab extra apparere ⁊ in ore aliorum apparere ⁊ manifestari.

De superbia in

particulari. pur distinctū ab inani gloriā ⁊ ponitur quasi regina aliorum viciozū.

Dicitur ergo primo de superbia. que sic vt aliquantū tactum est. fm Augusti. diffinitur. Superbia est puerfus proprie celsitudinis appetitus. Dicit etiā August. q superbia omibus hominib⁹ inuidet scilz superioribus. quia eis nō equat. Paribus quia sibi equat. Inferiorib⁹ ne sibi equetur. **D**icit etiā superbia omni peccati radix ⁊ initium ppter tres ratios supra in penulti. cap. immediate pcedenti tactas.

Grego. xxxi. li. moralium quatuor species superbie assignat. Prima est cū homo bonum qd habet / estimat se a seipso habere. Secunda species est cum homo bonū qd habet / sibi desup datum credit. sed tamē se reputat illud p suis meritis accepisse. Tertia species est cū homo iactat se ha-

bere bonū quod non habet. Quarta species est cum homo despectis ceteris appetit singulariter videri habere bonū quod habet. **E**t est aduertendū q̄ hic iactantia accipitur quantū ad interiorē cordis arrogantiam. Quia si capetur iactantia quātum ad exteriorē actum quo quis falso se diceret vel laudaret habere bonū qd̄ nō habet/magis proprie p̄tinet ad peccatum inanis glorie et etiā ad peccatū mēdaciū q̄ ad peccatum sup̄bie prout sumit̄ hic et a beato Gregorio. **I**starum autē quatuor specierū numerus et sufficientia sic sumit̄. Dicitur est sup̄biam esse inordinatū proprie excellentie appetitū. Omnis autē excellentia accedit homini ratione alicuius boni quod habet. Bonū autem quod habet homo/tripliciter potest cōsiderari. Uno modo fm̄ se. alio modo ex parte cause qua habet. tertio modo ex parte modi ip̄m bonum habendi. Respectu primi certū est q̄ quanto bonū quod quis habet maius est: tanto p̄ hoc maiorem excellentiā consequit̄. Ex quo cōtingit q̄ homo cuius appetitus inordinate vel vltra modū sibi conuenientem / in suā propriā excellentiā tendit / sibi in animo suo attribuit bonū quod nō habet vel maius q̄ habet et tunc est tertia species sup̄bie supra posita. que est scilicet cū quis iactat se habere bonū quod non habet. Respectu secūdi certum est q̄ quādo homo bonū quod habet. habet ex seip̄so. ipse excellentius habet q̄ si haberet ab alio. Et ex hinc procedit. q̄ homo cui⁹ appetitus inordinate et vltra modū debitum et sibi cōuenientē in suam propriā excellentiam tendit. illud bonum quod habet ab alio/ estimat in suo animo et sibi attribuit habere a seip̄so. Et quia dupliciter aliquis potest esse causa boni sui. Uno modo efficienter. alio modo meritoze. fm̄ hoc sumit̄ tur due prime species sup̄bie supra posite. Nam si homo illud bonū quod a deo habet/ estimet et reputet se a semetip̄so habere et sic efficienter/ tūc est prima species sup̄bie supra posita. Si vero illud bonum quod a deo habet/ estimet se et reputet a deo habere/ sed suis meritis. et sic meritoze tunc est secūda species. Respectu tertij certū est q̄ quāto aliq̄s bonū quod habet excellentiori modo q̄ aliū possidet tanto p̄ hoc maiore excellentiam consequit̄.

Et hinc est q̄ homo cuius appetitus inordinate et vltra modū debitum et sibi conuenientē in suam propriā excellentiam tendit/ illud bonū quod habet. estimat in suo animo et sibi attribuit excellentius habere q̄ ceteri. et tunc est quarta species sup̄bie supra posita. scilicet cū quis despectis ceteris appetit singulariter videri habere bonū quod habet. **E**t quibus apparet clara sufficientia specierū superbie per Grego. assignata. **E**st tamen aduertendum q̄ fm̄ diuersos doctores. plures et alie assignantur superbie species. Hieronimus assignat ingratitudinē specie superbie. August. dicit q̄ se excusare de peccato cōmisso/ ad superbiam p̄tinet. Etia presump̄tio qua quis tendit ad assequendum aliqd̄ quod est supra se/ ad superbiam p̄tinet videtur. Bernardus etiā duodecim gradus ponit sup̄bie qui sunt. curiositas. mentis leuitas. inepta leticia. iactantia. singularitas. arrogantia. presump̄tio. defensio peccatorū. simulata confessio. rebellio. libertas. peccandi consuetudo. **S**ed qui debite considerat omnes huiusmodi species seu gradus ad quatuor species p̄ Grego. vt tactum est assignatas/ reduci possunt/ et sub eis comprehenduntur. **N**am p̄ma ingratitudo de qua loquitur Hieronimus/ reducit̄ ad primā speciem quia ingratus sibi proprie et in effectu attribuit videtur habere a semetip̄so illud bonū quod ab alio habet/ cū illud recognoscere nolit. Excusatio de peccatis. de qua loquitur Augusti. proprie p̄tinet ad tertiā speciem quia sic se excusans videtur se iactare habere bonū quod nō habet scilicet bonum innocentie. Presump̄tio autem qua quis tendit in id quod supra ip̄m est/ proprie ad quartā speciem p̄tinet. fm̄ quā quis appetit p̄ alijs singulariter videri. **D**uo decim vero gradus superbie quos ponit Bernard. licet fm̄ quid et fm̄ modū accipiendi ipsius Bernard. ad superbiam p̄tineant. nō omnes tamen accipiuntur fm̄ ipsam propriā naturā seu essentialē superbie cui assignantur. Sed sumuntur aliqui tam fm̄ diuersas hominū cōditiones. q̄ fm̄ cōparationem ad grad⁹ hominū qui vel sunt maiores vel equales vel minores. Non solum etiā in dictis duodecim gradib⁹ tangunt species alię sup̄bie. s̄ etiā quedā ip̄am sup̄biam antecedentia et quedā cōse-

quentia. **S**umuntur etiā predicti duo/decim grad⁹ supbie a Bernardo assignati. p^o oppositi ad duodecimū grad⁹ humilitatis. quos b^o b^o Benedictus in sua regula ponit. **P**rim⁹ enī gradus humilitatis ab ipso beato b^o b^o assignatus est cordez ope semp humilitatē ostendere de fisis in terrā aspectib⁹. Contra quē ponit Bernar. p^o mū gradū supbie. curiositatem. Nam iuxta quod dicit **D**eus hominis sui ipius incuriosa. quod ex priorū meritū vana estimatōe procedit. aliorū cōiter curiosa efficit. et iā vel ad ea que ad ipam nō spectāt immoderate cognoscenda. vel mores viciaq⁹ aliorū inquirenda se trāffert hinc inde oculos vagari. capiteq⁹ erecto ac aurib⁹ suspensis incedere incipit. **S**ecund⁹ gradus humilitatis a dicto beato Benedicto assignatus est. vt pauca s^o b^o rationabilia q⁹ loquat⁹ et nō clamosa voce. Contra quā ponit Bernar. scōm⁹ gradū supbie. leuitatē mentis quā ex gradu precedentī oziri ponit. Nam vt dicit anim⁹ hominis nulla sui cura aggrauatus duz mores et vicia aliorū curiose circūspicit in quandā leuitatem et instabilitatē transiit. Nam dū nūc aliquos sibi supiores aspiciat iam se supari dolet et p^o inuidiā tabescit. Dum vero nunc alios sibi inferiores cernit p^o quandā vanā excellentiā pueriliter hilarescit. Hunc pauca et mordacia loquitur. nūc multa et inania. nūc risu. nunc lectu plena. **T**ertius grad⁹ humilitatis a beato benedicto assignat⁹. vt quis nō sit facilis aut prompt⁹ in risum. Cōtra quē ponit Bernar. tertium gradū supbie ineptā leticiā. quam ex duob⁹ gradib⁹ immediate precedentibus oziri dicit. Nam dū p^o curiositatē ad animi seu mētis leuitatē q⁹ deuenit et gaudiū quod ex sui presumpōne concepit per tristitiam quā interdū de alienis bonis p^otrahit interpolari metuit statim ad remediū false consolatiōis confugit. ita vt bene sibi conscius. vel sui oblit⁹ vel ab omī culpa absolutus putet. Hunc apparet in fronte hilaritas. nūc in signis scurrilitas. nūc ad iocū pronitas. nūc vanitas in incessu. nūc facilitas in risu. **Q**uartus gradus humilitat⁹ a dicto beato benedicto assignatus est taciturnitas vsq⁹ ad interrogatōem. Cōtra quē ponit Bernardus quartū gradū superbie. factā tiam quā ex precedentī gradu oziri dicit.

Nam dū mente in ineptam leticiā resoluta. vanitas cresceret grossescere inceperit iam necesse est vt laxato sinu ab extra erūpat. querit tunc quib⁹ omīe quod sentit et fundat puenit interrogantē. nō querenti responderet. Hunc querit et soluit. nūc ieiunia laudat. cōmendat vigiliās. somnia p^o fert et visiones. **Q**uintus gradus hūilitatis a beato benedicto assignatus est tenere quod habz cōis obseruātia. Contra quē b^o b^o Bernar. quintū gradum supbie ponit singularitatē quā ex precedentī gradu oziri dicit. Turpe etenim esset ei qui se supra ceteros extollit et iactat/ nisi pl⁹ vel aliter q⁹ ceteri/ aliqd speciale ageret/ quo vltra eos apparere possit. Talis plus sibi de aliquo particulari bono q⁹ se facere estimat blanditur. q⁹ si decies plus in cōitate faceret. Pallorē suum in vultu/ et maciē in manib⁹. et talia que in seipso videre potest/ speculatur ad sua particularia strenuus. ad cōmunia piger. vigilar in lecto. et dormitat in choro. et huiusmodi. **S**extus gradus humilitatis a dicto beato benedicto assignatus est credere et pronunciare se omībus viliozem. Cōtra quē ponit Bernardus sextū gradū superbie. arrogantiam. quam ex precedentī gradu oziri dicit. Nam cū q⁹ talia opa sic singulariter agit. iam ap^o simpliciores eius fama seu opinio crescere incipit q⁹ ipsa ei⁹ opa que videt probant. q⁹ discernere nesciūt qua intentōne procedāt. sicq⁹ dū miser ille ab alijs beatificat. apud se in errore inducit. Credit enim q⁹ audit. sed quid intendat nō attendit. et dum plus de seipso alijs q⁹ sibi credit. non solū verbo aut operū ostentatione probitatē demonstrat. sed interno etiam sui cordis affectu se alijs sanctiorem credit et reputat. **S**eptim⁹ grad⁹ hūilitatis ab ipso beato benedicto assignat⁹ est se ad omīa indignū et inutilem credere et confiteri. Contra quem ponit Bernardus. septimū gradū superbie. p^osumptōnem quā ex precedentī gradu oziri dicit. Nam q⁹ se in animo alios p^ocellere putat. q⁹ modo eē potest q⁹ plus de se q⁹ de alijs presumat. Talis prim⁹ in conuētib⁹ residet. prim⁹ in consilijs responderet. Non vocat⁹ accedit. non iussus se intromittit. q⁹ quid ipse fecerit recte factū. q⁹ quid vero nō fecerit inordinate factū reputat. si vt optat n^o pmoueat supiore suū aut iuidū aut

deceptus iudicat. in minoribus obedire indignat. quia ad maiora se reputat idoneum. **O**ctavus gradus humilitatis a dicto beato Benedicto assignatus est confessio peccatorum. Contra quem ponit Bernardus. octavum gradum superbie. defensio nem peccatorum. quā ex precedenti gradu oriri dicit. Etenim qui se faciliter ad omnia ingerit / impossibile quasi est quin aliquando deficiat. cū ergo talis a suo superiore corrigi ceperit. culpā suā quare habere non putat / non agnoscit et tunc in varias peccatorum suorum excusationes se ponit. aut enim fecisse negat. aut fecisse confitetur. sed quod bene fecit. aut si male se fecisse fateatur. dicit tamen quod non multum male. et si multum male / quod non mala intentione. et si iterum de mala intentione convincatur aliena se dicit suasionem peccasse. Et quomodo talis quod apta defendit. malas sui cordis cogitationes revelaret. **N**on gradus humilitatis a dicto beato Benedicto assignatus est. Pro obedientia in duris et asperis patientiam amplecti. Contra quem ponit Bernardus nonum gradum superbie. simulatam confessionem quā ex precedenti gradu oriri dicit. Nam qui ut tactum est. sic ex arrogantia et presumptione peccata sua excusant. si ut interdum contingere potest de manifestioribus culpis arguantur scientes quod si defenderent non crederetur eis. ad subtiliora se convertendo dolose confessionis. Hunc etenim vultum demittunt. corpus prosternunt. lacrimas sibi si possunt extorquunt. suspiria et gemitus emittunt. Sed si eis levis aliqua contumelia aut exigua pena inferatur. iam suam simulatorem dissimulare non valentes / murmurare fremere irasci et conturbati incipiunt. **D**ecimus gradus humilitatis a dicto beato Benedicto assignatus est. Et cum obedientia quis se subiciat maiori. Contra quem ponit Bernardus. decimum gradum superbie. rebellionem quā ex precedenti gradu oriri dicit. Cum enim sic simulate suam culpam confitens penam sibi impositam impatienter sustinet sequens iam ab alijs notari. ac suam falsitatem conspicit. et exinde suam opinionem et laudem diminui videt. grandem in corde suo superbo confusione habet valde tunc difficile est tale huiusmodi verborum iudicium tacitum adhaerere. sed mox frontosus impudens. et quasi despatus in rebellionem corrumpit. Et qui prius solum fra-

tres contempserat. iam impudenter et potenter inobediens etiam contemnit magistrum. **U**ndecimus gradus humilitatis a dicto beato Benedicto assignatus est. Ut quis voluntatem propriam non delectetur implere. Contra quem ponit Bernardus. Undecimum gradum superbie libertatem peccandi quā ex precedenti gradu oriri dicit. Nam cum subdit magister vel superiorem non timere incipit. nec primos seu fratres. aut sodales habet quos verecundatur in quadam securitate maioris libertate ad sua desideria implenda profuit. in ipsis adimplendis delectatur. et quibus forsitan non penitus in principio dei formidine abiecta quasi vadum tentans / illicita cum quodam timore perficit. postmodum tamen pederet in viciorum gurgite intrat. **D**uodecimus gradus humilitatis a dicto beato Benedicto assignatus est. ut quis deum timeat. et memor sit omnium quod precepit. Contra quem ponit Bernardus. duodecimum gradum superbie. consuetudinem peccandi quā ex precedenti gradu oriri dicit. Nam postquam terribili dei iudicio / prima flagitia impunitas sequitur. tunc per quandam frequentiam malorum actuum / homo in quandam peccandi consuetudinem trahitur. Ex his carnalibus desiderijs absorptus. rationis quod ac timoris dei oblitus. indifferenter suis libitis vititur. Nec ab illicitis cogitationibus et pagendis restringitur. sed quicquid sibi in corde. in ore. in manu occurrit. machinat. garrat. et operatur malivolus quidem magniloquus facinorosus. **T**ertium duodecim graduum numerus ex hoc accipitur quia homo per superbiam communiter iniuriatur. Vel deo. vel homini cui debet esse inferior. vel homini cui debet esse par. Sex primi gradus determinantur secundum iniuriam que per superbiam fit homini cui quis debet esse par. Quatuor alij sequentes gradus determinantur secundum iniuriam / que per superbiam fit homini cui quis debet esse inferior. Duo vero ultimi gradus determinantur quantum ad iniuriam que per superbiam immediate deo fit. Et notate dicitur immediate quia etiam alij gradus redudant in deum. sed non immediate imo mediante primo. **S**extus autem dicitur quia a minori ad maiorem fit progressus. Etiam propter gravitatem peccatorum que iuxta illos gradus committuntur. Primus enim gradus malus est. secundus peior. et sic ascen-

dendo vsq; ad vltimū qui reperietur esse pessimus omnium. Unde iniuria que fit respectu paris est minor. illa que fit respectu superioris est maior. scilicet illa que fit respectu dei est maxima propter quod predicti gradus taliter ordinantur.

De inicio seu peccato inanis glorie.

Nunc dicendum est de inani gloria quam Grego. ponit esse primum vitium capitale. Que sic describitur. Inanis gloria est inordinatus appetitus laudis. glorie. et honoris. Finis enim principalis inanis glorie est manifestatio proprie excellentie. Inanis glorie septem a beato Grego. xxxi. li. moral. filie assignantur. scilicet inobedientia. iactantia. hypocrisis. contentio. pertinacia. discordia nouitatum. presumptio. Quarum numerus seu sufficientia sic sumitur. Finis inanis glorie ut supra dictum est. est manifestatio proprie excellentie. Ad manifestatorem autem proprie excellentie potest quis dupliciter referre. Uno modo directe alio modo indirecte. Si directe aut fit per verba. aut fit per facta. Si per verba tunc est iactantia. Si per facta. Aut illa facta sunt vera et aliqua ammiratorem importantia alias nulla consequeretur gloria. et tunc est nouitatum presumptio. Nam eas solent homines magis ammirari. Si autem per facta et aliqua ammiratorem ut dictum est habentia. sed tamen non vera immo ficta. et tunc est hypocrisis. Si autem tendat homo ad manifestatorem proprie excellentie secundo modo scilicet indirecte. Et hoc potest contingere quadrupliciter. scilicet vel quantum ad intellectum. vel quantum ad voluntatem. vel quantum ad locutionem. vel quantum ad factum. Si primo modo scilicet quantum ad intellectum. et tunc est pertinacia. per quam scilicet homo ad suam excellentiam ostendendam nimis innititur sue proprie sententie nolens cedere sententie meliori. Si secundo modo scilicet quantum ad voluntatem et tunc est discordia per quam scilicet homo ad suam excellentiam ostendendam non vult a propria voluntate discedere in alium seu in alio concordet. Si tertio modo. scilicet quantum ad locutionem et sic est contentio. per quam scilicet homo ad suam excellentiam ostendendam. clamose verbis contra alium litigat volens vincere obtinere. Si quarto modo scilicet quantum ad factum et sic est inobedientia. per quam scilicet

homo ad suam excellentiam ostendendam non vult exequi preceptum superioris / nec exequi deo videatur in aliquo inferior.

De inicio seu peccato inuidie.

Absequenter de inuidia tractandum venit. Que secundum Augustinum est dolor seu odium felicitatis alienae. Secundum vero Iohannem Damascenum. est tristitia de alienis bonis. Et dicitur inuidia a non videndo quia scilicet bona aliorum videre non potest seu non libenter videt. Et quia displicentia boni alteri que interior habetur potest quodammodo per actum visum exteriorius denotari seu percipi / ideo proprie dicitur inuidia a non videndo id est non libenter videndo. Nam sicut dicit Seneca. Quicquid mente fugimus / ingestum oculis vix videmus. Et ideo illa interior displicentia proprie inuidia dicitur. Ipsi autem inuidie quinque per Grego. assignantur filie. xxxi. li. moral. scilicet odium. susurratio. detractionis. exultatio in aduersis proximis. afflictio in eius prosperis. Quarum numerus seu sufficientia sic accipitur. In conuultu enim inuidie. quoniam scilicet aliquis contra alium inuidia in animo motus / ipsam ad effectum perducere nititur / aliquid est tanquam principium aliquid tanquam medium. aliquid tanquam terminus seu finis. Illud autem quod est tanquam principium est ut primo inuidus apud alios verbo diminuat gloriam seu famam hominis. Et hoc potest contingere dupliciter. Vel in occulto. et tunc est susurratio. que est quoniam aliquis malum occulte de suo proximo dicit. eius famam denigrando. Et iuxta Iudaeorum dicitur a sono locutionis quia proprie fit in aure et secrete. non in facie hominum. Vel tunc dicitur inuidia gloriam alteri diminuere in manifesto seu in aperto. et tunc est detractionis que est quoniam aliquis aperte malum de suo proximo dicit. eiusque famam denigrat. ledit et dimittit. Et tamen circa ista duo peccata aduertendum. quia secundum Thomam ipsa in materia conueniunt et etiam in forma siue modo loquendi. quia utrobique malum de proximo occulte dicitur. Et intellige hic occulte id est non audiente eo de quo sic malum dicitur. Et hinc est quod propter istam similitudinem vnum pro alio sepe sumitur. Differunt tamen in specie respectu finis ad quem fertur intentio. Nam principaliter in detractionis

Compendiū theologie

est famā proximi denigrare. An illa precipue mala de proximo pfert. et quibz ipse primus infamari possit vel eius fama diminui. Susurronis vero intentio principalis est illū / cui sic inuidet / p mala q̄ de eo dicit. ab amicitia alioz separare. Detractor etiā pprie est qui ap̄te et in facie hominū / mala de aliquo loq̄tur. Susurro autē ad p̄tem et secrete et q̄si in aure vt iā tactus est. Illud autē qd̄ est tanq̄s mediū / est quo inuidus facto p se nec p aliū cōmodum et vtilitatē seu profectū alterius ipediat seu diminiuat. Et tūc aut illud facere et adimplere potest. Et tūc exinde venit et oritur exultatio in aduersis primi. aut nō. et tunc exinde venit et oritur afflictio in p̄speris primi. Illud autē qd̄ in inuidia est tanq̄s terminus seu finis cōsistit in ipso odio / qd̄ inuidus de p̄sona cui inuidet habet. Nā sicut bonū quod delectat causat amorem sic illud qd̄ contristat causat odiū. Est tamē pro clariori p̄missoz intellectu aduertendū qd̄ afflictio in p̄speris primi / dupliciter potest cōsiderari. Uno mō fm quā dā generalitatē qm̄ scz de alijs de p̄speris alicui inq̄ntū habet aliquā gloriā seu famā tristatur. Et tūc afflictio in p̄speris primi / nō est filia inuidie. Immo est ipa inuidia met. Alio mō magis particularitē inq̄ntum scz quis de p̄speris proximi q̄ ip̄e nitebat impedire tristat. inq̄ntū scz cōtra suū conatū eueniūt et tūc est pprie filia inuidie. Exultatio enī in aduersis primi non est directe idem qd̄ inuidia. sed ex ea seq̄r et nascit exultatio de malo eiusdē. Est etiā notandū qd̄ est quedā inuidia que inter grauissima peccata p̄putat. scz inuidia fraterne gratie. qm̄ scz aliquis nō solū de bono primi dolet. sed etiā de ipso augmento gratie dei qd̄ ipse primus habet. Et h̄mōi inuidia ponitur pctm̄ p̄tra sp̄ritū sanctū. Quia p̄ h̄mōi inuidiā / homo quodāmodo videt sp̄ritū sancto inuidere. eo qd̄ in suis opibz glorificat. Et ideo ponitur h̄mōi inuidia sp̄s peccati in sp̄ritū sanctū. vt latius infra videbit vbi de peccato in sp̄ritū sanctū ageť. Notandū etiā qd̄ licet interdū inuidia zelus / nomine est. et interdū pro zelo accipiat. est tñ inter ea realis differentia. Pro quo sciendū qd̄ tristitia de alienis bonis / potest quatuor modis seu causis cōtingere. Uno modo qm̄ aliquis dolet de bono alicui inq̄ntū ex

eo timeret sibi ipsi vel alijs bonis viris nocumētū puenire. et talis tristitia nō est inuidia et potest esse sine pctō. Secūdo mō qm̄ aliquis dolet de bono alterius. nō inq̄ntū ille alter illud bonū habet. sed ex eo inq̄ntū ipse q̄ inuidet sile bonū in se nō habz. imo sibi deest. p̄tendo tamē ad bonū finē et ista tristitia non est inuidia. sed est pprie zelus. et si iste zelus sit circa bona virtuosā seu honesta. laudabilis est. Juxta illō i. ad Corin. xiiij. Emulamini sp̄ritalia. Si autē sit de bonis tēpalibus. potest esse et cum pctō et sine pctō iuxta hominis sic zelatis intentionem. Tertio modo qm̄ aliquis de bonis alterius dolet seu tristatur inq̄ntū ille cui illō bonū accidit est ip̄o bono indignus. Et ista tristitia nō potest pprie oriri ex bonis virtuosis seu honestis. ex quibz aliquis iustus et virtuosus effici potest. qz iā q̄dam modo sibi ipsi repugnaret. Si vero oriatur et veniat ex bonis temporalibus / cū fm doctrinā fidei t̄palia bona q̄ indignis pueniūt. ex iusta dei ordinatōe disponāť vel ad eoz damnatōem. et h̄mōi bona tēpalia quasi nihil sint in cōpatōe ad bona futura que seruātur bonis. iō h̄mōi tristitia phibetur. Juxta illud psal. Noli emulari in malignatibz. neqz zelaueris facientes iniquitatē. Et alibi Pene effusi sunt gressus mei. qz zelauī sup̄ iniq̄s. pacē peccatoz videns. Quarto mō qm̄ aliquis dolet seu tristat de bonis alterius. in quātum scz ille alter ip̄m in dictis bonis excellit seu excedit. Et hec tristitia est pprie inuidia et est semp̄ praua et pctm̄. qz dolet de eo de quo gaudendū est. scilz de bono proximi. Et sic pprie accipitur hic.

De vitio seu pecca

Dicendū inde venit (cato ire de ira que fm Augu. sic describitur. Ira est vlciscendi libido. Scdm̄ s̄o cassiodoz sic describitur. Ira est immoderatus animi motus cōcitatus ad penā seu vindictā. Et intelligitur hec diffinitio. nō de ira que procedit seu deno miatur p̄ zelū. que est quādo quis cōtra ipsa vicia mouetur fm ordinē rationis ad bonū finē. quia etiā interdū homo sibi ipsi propter sua peccata et vicia irascitur. sed intelligitur de ira procedit et nominatur p̄icitū. de qua etiā solum hic agendū est. Ira enī duplex habz eē

scilicet nature et mortis. Quo ad esse natu-
re non est proprie nisi passio quedam. ratione cuius
passionis sic pure seu absolute considerate
ira non est peccatum. immo magis est pena.
Quo vero ad esse moris seu morale / in
quantum illa passio deordinat a debito or-
dine rationis debitoque fine. tunc dicitur et im-
purat viciu[m] et peccatum. Nam ira isto modo non
dicitur pura passione. imo quandam actionem
qua deordinat homo et quantum ad deum et quan-
tum ad proximum. Vult enim a se vindictam ex-
quirere quam non debet nisi a deo vel a iudice
constituito expetere. Vel illam vindictam ex-
erceri appetit contra illum qui non meruit. vel vel
tra id quod meruit. vel non secundum legitimum
modum ordinem. vel non propter debitum finem.

Heg. xxxi. li. mora. sex assignat ire filias.
quae sunt rixa. tumor mentis. contumelia. cla-
mor. indignatio. blasphemia. **Q**uatuor
numeri seu sufficientia sic accipitur. Tripli-
citer potest ira considerari. vno modo secundum quod est in
corde. secundo modo potest esse in ore seu locutione.
tertio modo potest esse in facto seu opere. Quo
ad primum modum scilicet in quantum ira est in cor-
de nascuntur duo vicia. Unum in respectu
ad illum contra quem homo irascitur quod scilicet eum
quodammodo abhorret et indignum reputat
ut sibi tale vel tale quod fecerit. et tunc est indi-
gnatio. Aliud viciu[m] quod inde nascitur est in re-
spectu ad ipsum hominem met qui irascitur. in quan-
tum scilicet in animo suo / diuersas vindicte vias
excogitat. et talibus excogitationibus animu[m] suu[m]
replet. et tunc est tumor mentis. Quo vero ad
secundum modum scilicet in quantum ira ostenditur in ore
seu locutione hoc contingere potest dupliciter.
Uno modo quando homo suam demonstrat
iram per verba inordinata. confusa alta et indi-
gnatiua. et tunc est clamor. Alio modo quando suam
demonstrat iram in verba iniuriosa pro-
pendo. Et hoc iterum dupliciter. Nam vel illud
fit in deum aut sanctos. Et tunc est blasphe-
mia. Aut fit in proximum et tunc est contumelia.
Quo ad tertium modum scilicet in quantum ira ostenditur
in opere scilicet quando procedit usque ad factum
et tunc oriuntur tria. per quas hic intelliguntur
et accipiuntur omnia nocumenta que facta occasi-
one rixe primis inferri solent. ut sunt pul-
siones percussiones et homicidia. **E**t insuper aduer-
tendum quod (ut supra aliquoties tactum est) Ali-
quod viciu[m] potest esse filia vnius vicii capi-
talis. et nihilominus interdum ex alio vicio
capitali procedere et hoc diuersis respectibus
et considerationibus. sicut in hoc presenti proposito

blasphemia in quantum aliis in ea ex delibe-
rata mente prorumpit / tunc procedit ex super-
bia hominis contra deum se erigentis. **U**n-
de ecclesiast. v. Inicium superbie hominis apostatate
a deo id est ab eius veneratione seu honora-
tione recedere. In quantum vero homo non ex
deliberata mente. sed ex quadam commotione
seu furore animi / in blasphemiam prorumpit.
sic procedit ex ira et est filia ire. **S**imiliter
tumor mentis non accipitur hic pro vanitate
superba ex cogitatione proprie excellentie qua
quod animu[m] suu[m] implet. quod tunc idem esset in
effectu quod superbia. sed accipitur hic pro quod-
dam interiori conatu sine excogitatione ho-
minis / vindictam ex ira appetens et in animo
excogitatis. Similiter potest dici de odio
quod ex ira nasci potest. cum tamen ponatur ex
invidia nasci. et eius filia sit. sicut supra de-
claratum est capitulo immediate precedenti.

Uterque autem teneatur quod iniuria sibi facta
inimico requirere remittere distinguendum
est. Ex iniuria enim tria oriri solent. Primum
est rancor in affectu. Secundum rancoris signu[m]
in effectu. Tertium est actio contra iniu-
riantem. Primum tenet quilibet statim remitte-
re. etiam si non rogetur. Secundum tenetur quis
remittere si rogetur. scilicet veniam petenti. et iuxta
sua facultate emendare peccato. Tertium non te-
netur quod remittere. **I**n autem ille cui facta
est iniuria debeat amicitiam querere. Scien-
dum est quod duplex est debitum. primum est neces-
sitaris secundum est perfectiois. Quantum ad pri-
mum scilicet debitum necessitatis sine quo scilicet non
est salus. iniuriatus non tenetur reconciliationem
et amicitiam querere. Quantum vero ad se-
cundum debitum dicitur Chrysostomus. quod talis iniu-
riatus debet reconciliationem et amicitiam que-
rere et hoc maxime et exinde duplicem coro-
nam accipiat. Unam quia iniuriam passus est.
alteram quia prius rogauit. **F**lorandum
postremo quo ad hoc capitulum. quod redde-
re malum pro malo est fragilitatis. redde-
re malum pro bono est peruersitatis. redde-
re bonum pro bono est equitatis. redde-
re bonum pro malo est charitatis.

De vitio seu peccato acedia.

Absequere dicitur venit de
acedia. que secundum aliquos sic de-
scribitur. Acedia est de virtu-
tum laudabili exercitio / vtriusque

hominis languida delectio. Aliter sic de scribitur. Acedia est diffidentia de proprijs viribus et dei auxilio quo ad ardua bona implenda. Scdm alios sit Acedia est torpor mentis bona inchoare aut proficere negligent. **N**otandū autē qd Isidorus? acedia a tristitia distinguit dicens tristitia esse inquantū homo recedit a bono ad quod tenet tanq̄ a graui et laborioso. Acedia vero dicit esse inquantum homo ab illo bono diuino seu spūali/se cōuertit ad quietē in debitā Grego. vero acedia tristitiam noiat. et vt videt cōuenientius. qz tristitia de se. fm quā aliq̄s a graui laborioso opere recedit vel fm quā aliquibz alijs causis trīstatur/nō est viciū speciale ab alijs distinctū. Sed tunc solū speciale viciū dicitur inquantū homo cōtristat de bono diuino seu spūali. et tūc clarū est ad rōem acedie pertinere q̄ se ex eo ad quietē in debitā cōuertit inquantum scz bonū diuinū seu spūale aspiciatur. Et fm hec duo noia/habetur propria ratio acedie. qz inquantum est auersio a bono diuino et eo qd graue estimat tūc dicitur tristitia. sed inquantum est speret ipso bono diuino cōuersio ad creaturā scz ad quietē in debitā. ex eo qz leuis estimat et placens rōne huius dicitur acedia. Ex quibz patet qd huius viciū inquantū est vel dicitur tristitia/oppo/nit leticie spūali. Sed. put est et vocat acedia. opponit virtuti fortitudinis. q̄ cōsistit in arduis aggrediēdis et in sustinendis aduersis. Et denoiatur acedia ab acedine. qz p̄ eam aīa quandā habz acedine quandāqz gustus spūalis indispositōem de bono diuino seu spūali difficili. **S**ed fm beatū Greg. xxxi. li. moral. sex assignantur acedie filie. scz malicia. rācor. pusillanimitas. desperatio. torpor circa p̄cepta. euagatio mentis circa illicita. Quarū numerus seu sufficiētia sic accipi potest. Lumen enī iuxta phm in Ethic. nullus diu absqz delectatōe possit cū tristitia manere. et vt tactū est. acedia sit tristitia de bono diuino tanq̄ de graui et laborioso. euenit qd acediosus tendit et laborat ad hoc qd a sua tristitia se eximat et liberet seu recedat. Duplici autē via pot̄ aliquis a tristitia recedere. Vno modo vt a cōtristatibz recedat. Scdo modo vt ad alia in quibz delectari possit trāseat. Sicut fm eundē phm cōtra videt qd illi homines qui nō p̄nt in delectatōnibus spūalibus gaudere. se transse-

runt ad delectatōes corporales. Respectu primi membri. in recessu seu fuga a cōtristatibus. talis processus attendit. Nam primo homo ipsa cōtristancia fugit. Scdo incedum ultra progreditur ita vt ipsa que tristitia ingerit impugnet. Respectu itez primi istoz duoz scz fuge et tristitantiū bona spūalia de quibz acedia tristat. sunt vel ipse finis scz deus. vel ea bona q̄ ordinantur ad ipm finem. Fuga autē ipsius finis fit p̄ desperatōem. Eozū autē bonoz q̄ sunt ad ipm finē. siquidē sint ardua. vt puta ea que subsunt filijs euāgelicis. fuga fit p̄ pusillanimitatē. Si vero nō sint ardua solum q̄ p̄tinēt ad cōmunē iusticiā. fuga fit p̄ torporē circa p̄cepta. **R**espectu secundū istoz duoz dupliciter fit ipsoz bonorum spūaliū impugnatō. Quāqz enī fit in directe. p̄tra scz homines qui ad ipsa bona spūalia inducūt et tunc est rācor. Quāqz vero vltimē se extendit directe scz ad ipsa etiā spūalia bona que tristat. In quozū delectatōem aliq̄s ex ipsa tristitia adducitur. et tūc est propria malicia. **R**espectu secundū mēbrū principalis inquantū scilz aliquis p̄pter tristitiā bonozū spūaliū se ab ipsis bonis spūalibus ad delectabilia exteriora transfert/ponitur filia acedie/ euagatio mentis circa illicita. **E**st tamē hic aduertendū vt dicitur p̄dicta intelligant qd malicia nō capitur h̄ in sua generali acceptōe/ fm quā est quoddā gen⁹ omnium vicioz. sed capitur pro quadā particulari malicia q̄ quis vt tactū est bona spūalia impugnat inquantū ex ipsis tristat. Sicut rācor nō accipitur hic vt communiter accipitur scilz pro odio/ s̄ pro q̄dam animi radicata indignatōe/ qua q̄s p̄tra hoīes ipm ad bona spūalia inducētēs mouet/ in quantum scilz illa bona spūalia ipsum cōtristant. **E**st etiam notādum qd Isidorus aliam differētiā quam vt supra tactum est ponit seu assignat inter tristitiam et acediam. Alias etiā ipsius tristicie. et acedie filias assignat. Nam tristicie ponit quatuor esse filias/ que sunt rācor. pusillanimitas. amaritudo. desperatio. Acedie vero septē ponit esse filias q̄ sunt. ociositas. somnolentia. importunitas mentis. curiositas. verbositas. inquietudo. corporis instabilitas. Sed iste filie sic p̄ Isidorus assignate reducuntur et in effectū idem sunt cum illis quas greg. assignat. Nam

prius Grego. ponit rancorē esse filiā acedie quā et tristitiā nominat. et sic quo ad B. Isidorus cū eo cōcordat. Sicut et respectu amaritudinis. qz est p̄rie quidē effectus rancoris. Quo vero ad pusillanimitatē Isidorus sicut cū Grego. in effectu cōcordat licet vario mō. Ociositas at̄ et somnolētia q̄s assignat Isidorus filias acedie cōprehendū et reducū ad torporē circa precepta. quā assignat Grego. filiā acedie. Nam ociosus in bono spūali p̄cepta pretermittit. somnolētus vō ea negligenter implet. Alie vero quicūq; filie q̄s assignat Isidorus ex acedia oriuntur p̄tinet et reducūtur ad euagationē mentis circa illicita quam ponit Grego. filiā acedie. que quidē euagatio s̄m quod in ipsa arce mētis residet. volentis se importune ad diuersa diffundere vocatur ipoztunitas mētis. Scdm̄ aut̄ q̄ illa euagatio mētis p̄tinet ad vim cognitiuā d̄r curiositas. Inquantū aut̄ se vagando diffundit ad locutiōem dicit̄ verbositas. Inquantū vero respicit vagationem corporis. p̄ quā cōiter indicat̄ vagitas mētis hoc cōtingit dupliciter. Vel respectu corporis in eodē loco manētis. sed p̄ varios et inordinatos membrorū motus se vage et instabiliter agentis et tunc est in quiete corporis. Vel respectu corporis se p̄ diuersa loca vage agitantis seu discurrentis. et tūc est instabilitas. licet etiā instabilitas possit s̄m vage et inconstantē mutabilitatē et variatiōem p̄positi accipi. Et sic patet q̄ Grego. et Isido. in effectu cōcordat. Est tamen p̄ clarioz̄ dictorū intellectu aduertendū. q̄ nō om̄is motus acedie est p̄ctm̄ immo frequēter in viris sanctis inueniuntur aliqui imperfecti motus acedie. Not̄ enī acedie quādoq; est in sola sensualitate propt̄ repugnantia carnīs ad spūm. et tunc est solū peccatū veniale. Quicūq; vō p̄tingit vsq; ad rōem que cōsentit in fugā et horrore. et detestatiōē boni diuini. carne om̄ino cōtra spūm p̄valente et tūc acedia ē p̄ctm̄ mortale. Est etiā aduertendū q̄ vbi in superiorib; dictū est acediā esse tristitiā de bono spūali. nō est accipiendū bonū spūale cōmuniter. quia tūc acedia nō haberet rōem spūalis vicij. cum om̄e viciū refugiat spūale bonū virtutis sibi opposite. Similit̄ etiā inq̄ntū acedia refugit bonū spūale prout est laboriosum vel molestū corp̄i. aut delectatiōis impediti-

nū. nō distinguitur ab alijs vicijs carnalibus. quib; aliq̄s quietē et delectatiōem corporis querit. Sed proprie acedia. dum viciū speciale ponitur. put̄ hic/ est tristitia mētalis de bono spūali diuino. vel in bonū diuinū ordinato. ea sola rōne/ qua in bonū diuinū ordinatur. cū cōsensu rōnis in ipsius boni fuga horrore et detestatiōe. Nam mentē hominis adeo oportet bono diuino de necessitate inherere. vt non cōtristetur fugiat. horreat. seu detestet ea que sibi propt̄ deū imminēt faciēda.

De vicio seu peccato auaricia. Et q̄re d̄r idolorū seruitus.

Anc trāseundū est ad declarationem auaricie q̄ sic s̄m tullii describitur. Auaricia est immoderatus amor habendi. Secū dum vero Bern. sic describitur. Auaricia est quarūlibet rez insatiabilis et inhonestus cupido. Auaricia secū dū s̄m dicitur idolorū seruitus. quia auarus p̄rie in effectu et ope exhibet creature scz pecunie illud qd̄ deberet creatori. et p̄cipue fidem spem et dilectiōem. Nam ibidē tanq̄s in eo vnde sibi spūale auxiliū p̄uenturū credit suā principaliter spem p̄stituit. exinde in ardore dilectiōis transit. Et in hoc specialiter reprehendūtur auari quia reuulsi me scz pecunie que de terra venit et accipitur et p̄rie terra est. quā natura infimā ordiuit tantū amorē suū exhibent et impediūt. Et hinc in eccl̄iast. dicitur q̄ auaro nihil est scelestū. Et hoc p̄pter quatuor causas. Primo qz vix est scelus seu viciū ad quod perpetrandū auaricia nō inducat. vt sunt furta. homicidia. proditiōes. p̄iuria. et cetera huiusmodi. Secunda qz est contra legem nature seu humanitatis qua quisq; alteri tenetur quod sibi velle fieri. Tertio quia est cōtra legem vniuersalem in om̄ibus rebus existentē. p̄ quam se dari et cōmunicari volūt. immo quodāmodo p̄pellunt. Auari vero eas p̄ priuas detinent ne cōmunicari possint. Quarto est contra legē diuinā scriptam. Unde Luc. vi. Estote misericordes sicut pater vester misericors est. Vtrum autem liceat cuiq; thesauros condere. Notandum q̄ dupliciter thesaurisari potest. Uno modo ex affectu auaricie. absq; omni intentione necessitatis p̄rie vel alene

Compendiū theologie

et hoc modo thesaurisare est omnibus prohibitiū. Alio modo thesaurisari potest ex prudentia. et hoc itez dupliciter. Uno modo vel consideratiōe necessitatis. et sic cōcedit parentibz secularibz. ob necessitatē filioz educandoz. vel filiaz cōiugio tradenda. rū. nō tñ ditandaz. sed debito fuato modo iuxta statū psonē. Alio modo ex consideratiōe publice utilitatis. vt puta regni defendēdi. vel cultus dei ampliādi: et sic cōcessus est regibz et dñis tpalibz thesaurisare. Per sonis vero eccliaisticis particularibz proprie nūq̄ thesaurisare licet. nec etiā pecuniā tenere/ intētiōe seruādi. Vñ Ambro. **Quz** hz ecclia. nō vt seruet sed vt erogat. **Ex** pdictis patet q̄ duplex est amor pecunie tēpaliū. Vñ respectu necessitatis. Alius respectu supflui. Cōtra primū. phibet dñs p̄focātē sollicitudinē. Cōtra scōz phibet thesaurisatiōem. **Auaricie** autē per Breg. xxxi. li. moralium. septē assignant filie. q̄ sunt. proditio. fraus. fallacia. piurium. inq̄tudo. violentia. cōtra misericordiā obduratio. Quaz numerus siue sufficientia sic sumi potest. Auaricia vt dictū est. est supfluus amor hūdi diuitias. Ista ergo supfluitas seu excessus/ aut est in ipsas diuitias retinendo: et ex hoc orit obduratio cōtra misericordiā. qua scilz cor hominis/ misericordiā nō emollit vt de diuitijs suis subueniat miseris et indigentibus. Aut iste excessus seu supabūdantia est in accipiēdo seu in acquirēdo pecunias. Quod itez potest considerari dupliciter. Vcl. s. inquantū est in affectu vel inq̄ntū est in ope seu effectu. Si priō modo scz q̄ntū est in affectu. sic ex auaricia orit inq̄tudo. inq̄ntū scilz auaricia ingerit hoī nimā sollicitudinē curasq̄ supfluas. Eluans enī vt dicit Ecclia. v. nō implet pecunia. Si scōdo modo scilz inq̄ntū est in ope seu effectu. et hoc itez dupliciter cōtingere potest. Vcl enī in ista imoderata et indebita acq̄sitiōe vt it̄ q̄s vi vel dolo. Si vtatur vt tūc est violentia. Si vtatur dolo hoc itez tripliciter fieri p̄t. Vcl enī fit ipse dolus in verbo. Et siquidē verbum sit simplex tūc est fallacia. Si autē ipsi verbo addatur cōfirmatio iuramētī tūc est piurium. Si autē comittatur ipse dolus in ope tūc velerit quantū ad res. et sic est fraus. Vcl erit quantū ad psonas: et sic est proditio. vt patet de iuda qui p̄ auariciā pdidit sp̄m.

Fsidorus autē nouē ponit filias auaricie. que sunt. mendaciū. fraus. furtū. piurium. turpis lucri appetitus. falsum testimoniū. violentia. inhumanitas. rapacitas. Et sic apparet q̄ **F**sido. tres ponit filias auaricie quas etiā Brego. ponit. et ser de quibz Brego. nullā facit mentōem. Sed qui debite cōsiderat iste sex filie q̄s sic assignat **F**sidorus. reducuntur et cōprehenduntur sub illis quas assignat Brego. Nam mendaciū et falsum testimoniū que proprie nō differunt abinuicē nisi sicut genus et spēs. etenim falsum testimoniū nihil aliud est q̄ quedā specificatio mendaci/ cōtinent sub fallacia. sicut et furtū que est quedā specificatio fraudis cōtinetur sub fraude. Appetitus autē turpis lucri pertinet ad inq̄tudinē et sub ea cōprehendit. Rapacitas autē cum sit species violentie sub violentia cōtinetur. Inhumanitas vero idē est proprie qd̄ induratiō contra misericordiā. **E**st etiā notandū q̄ auaricia que pprie est immoderata cupido circa diuitias et specialiter pecunie. ex eo quia per pecuniā omnia alia habentur et recuperantur iuxta quod dicitur. pecunie obediunt omnia. dupliciter pōt considerari. Uno modo circa acceptōem et acq̄sitiōem pecuniarū inquantū scz aliquis pecuniā adq̄rit vltra debitū aliena surripiendo vel indebitē retinendo. Et hoc modo opponit auaricia iusticie. Alio modo considerari potest prout importat immoderatiā circa iteriores affectōes diuitiaz. puta cum quis nimis amat vel desiderat diuitias. aut nimis delectatur in eis. etiā si forsā nō velit cape aut retinere aliena. Et hoc modo auaricia oppōitur liberalitati que hūdi affectōes moderatur. Et licet vterq̄ istorum modoz hic accipitur/ magis pprie tamē auaricia secūdo modo accipitur. **E**t etiā notandū q̄ philosophus in Eth. multa ponit genera hominū viciosoz vicijs ad auariciā spectantibz. que sub filiabus supra enūeratis nō vidētur cōprehendi. videlicet. parcos tenaces. Inimibiles. illiberales opatōes opantes. de meretricio pastos. vsurarios. aleatores. mortuozū spoliatores. latrones. Sed circa hoc tam pro iam dictis q̄ pro dicendis est aduertendū q̄ licet in cōmuni vsu loquēdi idē reputetur aliq̄d peccatū esse filiā alicui⁹ alterius vicij seu peccati/ et esse ei⁹ speciem

est tamen magna differētia. ita q̄ aliud est peccatū habere filias ⁊ aliud peccatū habere species. Species enī alicui⁹ peccati seu viciū capitalis oportet semp̄ ad idem genus viciū pertinere. Filias vero non. imo ad finē alicui⁹ viciū possunt etiā peccata alteri⁹ generis ordinari ⁊ ex eo oriri. Illa autē peccata q̄ sic ex alio oriūtur ⁊ ad ip̄s ordinantur fm̄ appetitū finis. proprie dicuntur ei⁹ filie. sicut gratia exēpli in materia p̄nti. Proditio ⁊ fallacia ponunt ⁊ debito filie auaricia. q̄ ex ipsa oriunt⁹ precipue fm̄ appetitū finis vt q̄ sc̄z sit pditio vel fallacia ad pecunias ⁊ diuicias adq̄redas Et t̄m̄ pditio ⁊ fallacia p̄ se cōsiderate nō sunt proprie species auaricie nec proprie ad genus auaricie p̄tinet. Ad. p̄positū igit̄ reuertēdo illa que (vt tactū est) ponit p̄hs sunt magis spēs auaricie quā illi liberalitate vocat. q̄s sint ei⁹ filie. licet tamē aliqui eoz possint ad filias supra enūceratas reduci. vt sub ip̄is effectualit̄ p̄prehēdant. vt puta latrocinīū sub fraude. parcitas ⁊ tenacitas sub obdurate cōtra misericordiā etiā sic ad auariciā p̄tinere vidēt̄. Potest enī aliq̄s illiberalis seu auar⁹ dici ex eo q̄ deficit in dando. Et siquidē q̄ parum dat vocat̄ parcus. si autē q̄ nihil dat. tūc dicit̄ tenax. si autē q̄ cū magna difficultate dat. tunc vocat̄ limibilis quasi limi venditor q̄. scilz de paruis/magnā vim facit. Quis etiā dicit̄ illiberalis vel auarus q̄ excedit in accipiendo Et h̄ iterū dupliciter. Uno modo q̄ turpit̄ lucrā. vel sc̄z vilia ⁊ futilia opa p̄ illiberales opatōes exercēdo. Vel q̄ de aliquibz viciosis actibus lucrā. sicut de meretricio vel aliquo hmōi. Vel q̄ lucrā de eo qd̄ gratis deberet cōcedere. sicut vsurarij Vel q̄ lucrā parū cū multo labore. Alio mō q̄ iniuste lucrā vel de viuis vim inferendo. sicut latrones. vel mortuos spoliādo vel ab amicis p̄ deceptōem auferendo sicut aleatores Et intellige hec om̄ia iuxta supra tacta quādo. sc̄z ex imoderato amore lucri fiunt seu pcedūt Et sic p̄z recordāria eoz q̄ ponit p̄hs cū illis q̄ ponit greg.

7 De vitio seu pec

Danc dicendū est (cato gule. de vicio gule. Que sic fm̄ August. describit̄ Gula est immoderata cibi auaritas Vel sic gu

la est vorax edacitas. nature finibz nō contenta. Et est aduertendū q̄ gula nō dicit̄ seu denotat quēlibet appetitū edendi vel bibendi sed solū inordinatū. Qui ex eo inordinat⁹ dicit̄ q̄ recedit a debito ordine rōnis. Nec viciū gule in substantia seu q̄ntitate cibi proprie cōsistit sed in cōcupiscētia nō regulata rōne. Et ideo si aliq̄s excedat in quātitate cibi/ nō propt̄ cōcupiscētiā sed q̄ illud sibi necessariū eē estimat/ hoc nō p̄tinet ad viciū gule. s̄ ad aliquā impiciā. Sed tūc p̄tinet ad gulā. quādo aliq̄s p̄pter cōcupiscētiā cibi delectabilis/sciēter excedit mēsurā edendo. Et hic accipitur cib⁹ etiā pro potu. **H**o randū insup q̄ Greg. xxi. li. moral. v. esse spēs gule assignat sub his v̄bis. Sciēdū est. quia q̄nq̄ nos modis viciū gule tenet. Aliq̄n nāq̄ indigētie tēpora p̄uenit. Aliq̄n ordinē t̄pis seq̄tur. sed cibos lautiores querit. Aliq̄n etiā quēlibet sumēda preparari accurat⁹ expetit. Aliquādo autē ⁊ qualitati ciboz ⁊ tēpori cōgruit. sed in ipsa quātitate sumēdi. mēsurā refectōnis excedit. Nonnūq̄s vero ⁊ abiect⁹ est quod desiderat. ⁊ t̄m̄ ip̄o estu immensi desiderij deterius peccat. Et cōtinent in hoc versu. **P**reppere laute nimis ardent̄ studiose **Q**uaz̄ speciez̄ numer⁹ ⁊ sufficiētia sic sumi p̄t. Gula vt dictū est importat inordinatā cōcupiscētiā edēdi In esu autē duo cōsiderant̄ sc̄z vel ipse cib⁹ q̄ sumit. vel ipsa ei⁹ sumptio. Respectu p̄mi. s. ip̄i⁹ cibi q̄ sumit/triplex p̄t concupiscētie inordinatio cōtingere. scilz vel q̄ntū ad substantiā cibi. vel q̄ntū ad qualitatem cibi. Vel quātum ad quantitatem cibi. Quātū ad p̄mū cōtingit cōcupiscētie. inordinatō q̄ sc̄z querūtur cibi lautiores. i. preciosi. Et tūc est sc̄da species supra posita. denotata p̄ illud verbum versus supra positi. laute. Quātū ad sc̄dm cōtingit concupiscētie deordinatio quādo scilz cibi nimis accurate ⁊ delitiose preparant̄. Et tunc est tertia species supra assignata. denotata p̄ illud verbū. studiose. versus p̄nomiati. Quātū ad tertiū cōtingit cōcupiscētie deordinatio. quando excedit in nimis comedēdo. Et tūc est quarta species supra assignata. denotata p̄ hoc verbum. nimis. Respectu secūdi mēbz̄ principalis/scilz ipsius sumptōnis cibi. potest dupliciter concupiscētie inordinatio cōtingere. scilz vel

Compendiū theologie

quantū ad tempus ipsius sumptionis vel
quantū ad modū. Quantū ad primū cō-
tingit cōcupiscentie inordinatio. quādo
preuenit debitū tps seu debita hora pme-
dendi. Et tūc est p̄ma species supra assi-
gnata. denotata p̄ hoc verbū. p̄e propere
Quantū ad scđm cōtingit cōcupiscentie
inordinatō. scz qñ nō seruat debitū modū
in edēdo. Et tūc est q̄nra species supra af-
signata. denotata per hoc verbū. arderet.
Horandū insup q̄ Grego. xxi. li. mora-
liū quinqs assignat gule filias q̄ sunt. ine-
pta leticia. scurrilitas. immūdicia. multi-
loquū. hebetudo sensus circa intelligen-
tiam. Quaz numer⁹ seu sufficiētia sic su-
mi pōt. Hula vt supra tactū est p̄prie cōsi-
stit circa immoderatā cōcupiscentiā q̄ est
in cibis z potibz. Et ideo illa vicia q̄ ex i-
moderata cōcupiscentiā cibi z pot⁹ conse-
quūtur seu oriunt. cōputant inter filias
gule. Ipsa autē vicia q̄ ex immoderata cō-
cupiscentiā cibi z potus insurgūt seu oriunt
cōsiderant duplr. Vel insurgūt ex pte aie
vel insurgūt ex pte corpis. Si insurgunt
ex pte aie. hoc pōt cōtingere q̄duplr. s. vel
primo q̄ntū ad rōem. cuius acies ex cibi z
pot⁹ imoderatiā hebetat. p̄ter scz cibozū
z vini fumositates/caput hoīs pturban-
tes. Et hinc ponit filia gule ebetudo sen-
sus seu mentis circa intelligentiā. sicut z
ecōtrario abstinētia cōfert ad sapiētie p-
ceptiōem. Vel scđo quantū ad vim appeti-
tiuā seu appetitū. q̄ sopito gubernaculo
rōnis p̄ ipam cibi z pot⁹ imoderatiā
multiplicat deordinat z in varias transit
dissolutōes. Et hinc ponit inepta leticia
filia gule. ex eo q̄ oēs inordinate passiōes
ad leticiā z tristitiā ordinant vt dicit phs
Vel tertō quantū ad inordinatōez discre-
tōis circa debitū modū pferendi verba. q̄
freqntissime ex imoderatiā cibi z pot⁹ cō-
tingit. Et hinc multiloquū assignat filia
gule. Juxta qđ dicit Grego. in pastorali.
Nisi gule deditos imoderata loq̄citas co-
mitaret/ diues ille q̄ epulat⁹ q̄tidie spēdi-
dedicit in lingua grauit⁹ non arderet. Vel
quarto q̄ntū ad inordinatōez discretōis
circa gestus z actus exteriores. Nā sicut ex
imoderatiā cibi z potus puenit in ipa di-
cretōe defectus z inordinatō circa debi-
tam z moderatā plationē verboz. ita fili-
ter puenit in ipa discretōe deordinatio
circa exteriores gestus. Et hinc ponitur

scurrilitas filia gule q̄ est quedā vana io-
cularitas querēs hoies ad risum z cōpla-
centiā cōmouere. ex defectu discretōis seu
debite p̄uisionis proueniēs. Quantū autē
respectu scđi mēbri p̄cipalis de vitijs. s.
q̄ ex pte corpis insurgūt. certū est q̄ ex ipa
inordinata z imoderata cibi z pot⁹ cōcu-
piscētia z sumptiōe/ freqntissime sequū-
tur emissiōes inhoneste supfluitatū. Et
hinc est q̄ immūdicia ponitur filia gule.
Est tamē aduertendū q̄ si ex ipsa sup-
fluitate cibi z potus/ cōtingat emissiō su-
pfluitatū p̄ modū seminis natural. tunc
immūdicia licet etiā ad gulam p̄tinere vi-
deat/ inq̄ntum scz materiā ministrat. ma-
gis p̄prie tamē p̄tinet ad p̄ctū libidīs seu
luxurie. Si cōtingat emissiō aliaz super-
fluitatū. vt vomitus z vacuatōnū fetida
rūz hmōi. tunc immūdicia p̄prie ad viciū
gule p̄tinet. **E**st etiā aduertendū q̄ be-
betudo quantū ad eligibilia/ nō est p̄prie
filia gule. imo cōiter in om̄i p̄ctō inuenit
S̄z hebetudo sensus circa speculabilia/
maxime etiā ex gula puenit/ p̄p̄t rōem
iam tactā scz p̄p̄t fumositates caput p-
turbātes. z tūc prope est filia gule. Sicut
leticia que est de actu p̄cti iuxta illō puer-
bioz. ij. capitulo Letatur cū malefecerit.
z que prope ex habitu peccādi p̄cedit/ nō
est filia gule imo ad om̄e peccatū conse-
quē potest. Sed illa leticia q̄ est vaga dissolu-
ta z incōposita/ qđ ipoztat hoc verbū ine-
pta. maxime orit ex inordinata sumptiōe
cibi z potus. z isto mō assignat filia gule.
Similiter est quedā scurrilitas q̄ ex volū-
tate seu appetitu luxurie z quedā ex appe-
titu inordinato lucri seu pecunie p̄cedit.
dum scz querit p̄sona p̄ quandā vanā io-
cularitatē/ ad risum seu cōplacentiā p̄mo-
ueri. vel ad ipam facilius ad actū venereū
p̄mouendū. vel ad aliqd cōmodi ab ea cō-
sequendū. z istis modis magis p̄tinet ad
illa vicia scilz luxurie z auaricie. Sed illa
scurrilitas que ex immoderata cōcupiscē-
tia z sumptiōe cibi z potus procedit iuxta
modū factū supra declaratū ē p̄p̄a filia gule

De vitio seu pec

Scatō luxurie.
Eqtur de luxuria que sic descri-
bitur Luxuria est ex immūdis
desiderijs veniēs lubrica mēt̄
z carnis prostitutio. Scđm alios sic de

scribitur **L**uxuria est libidinose voluptas appetitus. Et intelligas hunc libidinosum appetitum quod est ex consensu rationis. sic scilicet quod ipsa ratio cum cohibere posset. non tamen cohibet quod tunc talis libidinosus appetitus est peccatum mortale. Adhuc secundum alios sic describitur. Luxuria est corporis incontinentia et pruritu carnis originem trahens. **N**otandum quod sicut sepe supra dictum est. magna differentia est ponere aliquod peccatum filiam alterius vicii et illud ponere eius speciem. Quod manifeste apparet in isto vicio seu peccato luxurie. Nam ut clare videbitur istud viciu aliqua habet peccata tanquam filias ea scilicet que et eo oriuntur secundum precipue appetitum finis. Licet tamen secundum proprium esse ad ipsum viciu non pertineant. Habet etiam species que proprie ad ipsum luxurie viciu pertinent. **O**cto igitur secundum Gregorium. xxxi. li. moralium assignantur filie luxurie scilicet Leuitas mentis. inconsideratio. inconstantia. precipitatio. amor sui. odium dei. affectus peccatis seculi. horroz seu desperatio futuri. **Q**uaz numerus seu sufficiencia sic sumi potest. Tertius est quod secundum doctrinam philosophorum quod inferiores anime vires seu poterie ad sua vehementer obiecta afficiuntur et se applicant consequens est quod superiores anime vires in suis actibus impediuntur seu deordinantur. **D**arime autem per viciu luxurie appetitus occupabilis que est vna de inferioribus potentibus anime vehementer afficitur et intendit suo obiecto scilicet delectabili venereo. propter suam scilicet vehementiam delectationis. Et quo consequens est et cetera contingit quod maxime per concupiscentiam luxurie. ratio et voluntas que sunt superiores anime vires impediuntur seu deordinantur. **R**ationis autem quatuor sunt actus in agendis. Primus quidem actus est simplex intelligentia que ipsa ratio aliquem finem apprehendit ut bonum. Et hic actus per concupiscentiam luxurie impeditur. Iuxta illud Damasceni. Species deperit te. Et illud. Concupiscentia subvertit cor tuum. Et quantum ad hoc ponitur filia luxurie cecitas mentis. Secundus actus rationis est consilium de his que sunt agenda propter finem. et hic etiam actus per concupiscentiam luxurie impeditur. Et quantum ad hoc ponitur filia luxurie precipitatio. que prout hic sumitur importat subtractionem consilii. quando scilicet homo ex luxurie vehementia per impetum voluptatis seu passionis. non adhibito consilio ad aliquid agendum subito et inordinate fertur. Tertius actus rationis est rectum iudicium

de agendis Et hic etiam actus per concupiscentiam luxurie impeditur. Ut de senibus luxuriosis dicit Damascenus. xiiij. Averterunt sensum suum ut non recordarentur iudiciorum iustorum. Et quantum ad hoc ponitur filia luxurie. inconsideratio. que prout hic sumitur importat defectum recti iudicii. quod scilicet homo ex luxurie vehementia. in recte iudicando deficit. quod scilicet continet vel negligit attendere ea ex quibus rectum iudicium procedit. Quartus autem rationis actus est preceptum quod ipsa ratio facit de aliquid agendo. Et iste etiam actus per concupiscentiam luxurie impeditur. in quantum scilicet homo ex impetu ipsius concupiscentie impeditur ne exequatur illud quod ratio decernit esse faciendum. Et secundum hoc ponitur filia luxurie inconstantia. que prout hic sumitur importat recessum a bono proposito et cepto propter aliquid quod inordinate placet quod maxime causat vehementiam luxurie. per quam homo trahitur ad repudiandum quod recte prius acceptauerat. quod ex sui defectu venit. quod cum posset illi impulsui luxurie resistere non resistit. eo scilicet quod non tenet firmiter et constantem se in bono concepto. Ita quod cecitas mentis est defectus circa actum simplicis intelligentie. Precipitatio est defectus circa actum consilii. Inconsideratio est defectus circa actum iudicii. Inconstantia est defectus circa actum precepti. Qui sunt que tuorum principales actus rationis circa agibilia que maxime per delectationem que in actibus venereis est. que totam animam absorbet impediuntur ut tactum est. **E**x parte autem voluntatis duplex est actus que per concupiscentiam luxurie deordinari contingit. **U**nus est appetitus finis. Et quantum ad huiusmodi actus deordinationem ponitur filia luxurie. amor sui. In quantum scilicet homo pro venerea delectatione quam inordinate appetit et concupiscit seipsum inordinate diligit. et ea que ad dictam delectationem seu complacentiam referunt sibi procurat et querit. **E**t per oppositum respectu ipsiusmet actus voluntatis ponitur alia filia luxurie. odium dei. Quod importat quandam dei ac suorum mandatorum in animo displicentiam et contemptum. in quantum scilicet ipsa delectationem veneream sic concupitam non prohibet. **A**lius actus voluntatis est appetitus eorum que sunt ad finem. Et quantum ad huiusmodi actus deordinationem ponitur filia luxurie. affectus presentis seculi. In quantum scilicet homo per amplius diutius venerea delectatione ad sui libitum fruendo peris selem

Compendiū theologie

et ea que in eo sunt inordinate diligit et in eis placet. **E**t p̄ oppositū respectu istiusmet act⁹ ponit alia filia luxurie. desperatio futuri seculi. Quia dū homo vt̄ preferit nimis delectatōib⁹ carnalib⁹ det̄ nec nō curat ad delectatōes spūales que p̄pria ad gaudia futuri seculi p̄tinent et d̄sponit puenire. imo eas fastidit et quodā modo despat. **E**st t̄m aduertendū q̄ J̄sidorus quatuor ponit ex ipsa luxuria oriētia. que sub p̄dictis filiis comprehendī nō vident̄. scz turpiloq̄a. verba scurrilia. verba ludicra stultiloq̄a. S; q̄ bene cōsiderat p̄dicta q̄tuor sub p̄cedentibus cōtinent̄. Nā ipsa quatuor q̄ sic ponit J̄sidorus nō sunt nisi quidā inordinati actus exteriores. et adhuc p̄cipue ad locutiōem p̄tinentes. que ex ip̄a vi cōcupiscētie luxurie oriunt̄. In qua locutiōe p̄d̄t ex vi ipsi⁹ luxurie aliqd̄ inordinatū esse quadrupl̄citer. vel p̄pter materiā. vel ex p̄te cause. v̄l quantū ad finē. vel q̄ntū ad sententiā. Si cum enī ex abundātia cordis os loquitur luxuriosus cui⁹ cor turpib⁹ cōcupiscētis est plenū/defacili in turpia verba p̄rūpit quod p̄prie p̄tinet ad incōsideratōem. Ex p̄te vero cause. Cū (vt̄ dictū est) cōcupiscētia luxurie maxime incōsideratōem et p̄cipitatōem causet. cōsequēs est q̄ p̄rūpere faciat in verba leuiter et incōsiderate det̄a que scurrilia dicunt̄. Quantū vero ad finem. Cū luxuriosus ex vi sue cōcupiscētie delectatōem querat. cōsequēs est vt̄ verba sua ad immoderatā delectatōem ordinet et sic in verba ludicra p̄rūpat. que proprie ioculatoria dicunt̄ ad luxuriā maxime p̄tinentia. Quod p̄prie ad amorē sui p̄tinere v̄bet̄. Quātū vero ad sententiā seu grauitatē verborū. cū cōcupiscētia luxurie incōsideratōem mēt̄is quandā causet. cōsequens est q̄ rectū iudiciū/ debitāq; grauitatē/ in verbis impediāt et q̄ fit vt̄ luxuriosus in stultiloq̄a p̄rūpat. v̄tpote v̄bis suis delectatōes quas appetit q̄buscūq; alijs rebus p̄ferēs seu p̄ponēs. **E**st etiā aduertēdum q̄ amor sui nō capit hic sub quadā sui generalitate. q̄ntū scz se extendit ad quecūq; bona que aliq̄s sibi ipsi appetit. qz isto respectu amor sui nō est filia luxurie. imo cōmune oīm pctōz p̄ncipiū. Sed capit hic quadā speciali acceptōe seu cōsideratōe Inquātū scilz aliq̄s

p̄pter suā complacentiā et delectatōem/ inordinate appetit et p̄cipiscit delectabilia carnis venerea. et tūc est proprie filia luxurie. Similiter incōstantia inq̄ntū opponit cōstantie. put̄ ipsa cōstantia est p̄s fortitudinis et circa ardua et terribilia versat̄/ nō est filia luxurie. Sed hic ponit filia luxurie inquantū opponit cōstantie que habet in abstinēdo a delectatōib⁹ venereis. que p̄prie p̄tinet ad continentiā. q̄ ponit pars tpantie **E**t isto modo incōstantia ponitur proprie filia luxurie. inq̄ntū scz ex ipsius luxurie cōcupiscētia/ oriētia et causat̄. et p̄ eas emollit̄ cor hominis et effeminatū redditur **E**t ita de alijs supra tactis suo mō Quia vt̄ supra tactū est nō refert aliqua vicia ex vno vicio oriiri s̄m appetitū finis. et eadē vicia ad genera alioz vicioz p̄tinere. **S**pecies vero luxurie cōiter assignat̄ septē. scz simplex fornicatio. stuprū. adulteriū. sacrilegiū. incestus. raptus. pctm̄ cōtra naturā Quaz speciez numer⁹ seu sufficientia/ sic sumi p̄t. Pctm̄ luxurie in h̄ proprie cōsistit. q̄ aliq̄s delectatōe venerea v̄titur nō s̄m rectā rōem et debitū modū. Quod q̄dē cōtingere potest dupliciter Vno mō respectu materie in q̄ h̄mōi delectatio querit̄ seu sumit̄. put̄ i ea est deordinatō Alio modo respectu ipsi⁹ materie que licet debita existat. nō seruātur t̄m circa eā debite circūstātie **E**t qz circūstātia de se inq̄ntū scz circūstātia nomē dat seu imponit sp̄m actui morali. ideo ei⁹ sp̄s nō cōiter a circūstātis imo sumit̄ ab obiecto. qd̄ est materia actus. ideo oportuit sp̄s luxurie assignari a parte materie seu obiecti in habēdo scilz respectū ad ipsam materiā vel obiectū. Circa ipsam aut̄ materiā. in qua exercet̄ actus venere⁹/ potest aliquid nō cōuenire recte rōni dupliciter Primo modo respectu proprie esse ipsi⁹ materie scz recipiēt̄. que proprie in actu venereo p̄ materia reputat̄ et recipitur. in quātū scz ipsa materia/ repugnātia habet ad finē debitū. prop̄t̄ que actus venereus exerceri debet. eo scz q̄ p̄ eam impedit̄ generatio prolis. et tūc est vna speciez luxurie. scz pctm̄ cōtra naturā. quod hic accipitur seu sumitur p̄ oīm actu venereo. et q̄ nō potest generatio hūana sequi. **E**t in quantū ipsa materia repugnātia habet ad debitā educatōem directōnem et p̄mōtionē prolis iam nate. in quātū scz p̄ eam

impeditur debitus ordo educatiois directio-
nis et promotiois ipsius. plis suscepte. et tunc
est alia species luxurie. scilicet simplex forni-
catio Secundo modo inquantum ipsa mate-
ria in qua exercetur actus venereus potest esse
non conveniens recte rationi. Non quidem ex esse
sui seu de directo. sed per quendam indirectum
respectum eorum que circa ipsam materiam sunt
tam in se quam in comparatione ad alios homines. Et
hoc iterum potest contingere dupliciter. Quia autem
per dicto actu venereo committendo exercere
do. inferre violentiam. et tunc est alia species luxu-
rie. scilicet raptus. Aut per dicto actu venereo com-
mittendo et exercendo non inferre violentiam.
Et hoc iterum contingere potest dupliciter. Primum
quidem modo ex parte ipsius materie scilicet femine. cui
aliquis commiserit. quia scilicet non servat ei debitum et
congruum honorem. et tunc est alia species luxurie. scilicet
incestus qui est concubitus cum sanguinea vel
affine. in quo ipsius femine tam respectu sui
sueque fame ac nominis. quam in respectu sue pro-
geniei honorificentia quam plurimum leditur
et quo apparet quod graviter sit peccatum incestus
quam peccatum simplicis fornicationis. Alio modo
ex parte illius in cuius preteritatem est ipsa femina. Et
hoc iterum tripliciter. Vel respectu femine que
est in preteritatem viri. et tunc est alia species luxurie
scilicet adulterium. quod committitur cum violentatione ma-
trimonii. Aut respectu femine que est in po-
testate patris. et tunc est stuprum quod com-
mittitur in deflorando et corrumpendo virginem
que coheret in preteritatem patris consistit. Aut re-
spectu femine in speciali. ut ita dicatur dei
potestate existentis tanquam suo cultui et
servitio specialiter deputate et dedicate. et
tunc est alia species luxurie scilicet sacrilegium
quod committitur cum persona religiosa et deo sacra-
ta. Et advertat hic pro intellectu primis
forum que species supra dicte luxurie magis
ex parte femine diversificari ponuntur. quam
ex parte viri. quia in actu venereo femina se
habet quasi patientem et per modum materie
vir autem per modum agentis. Et ut supra ta-
ctum est species luxurie non possunt convenire
nisi secundum dramam seu diversitatem materie assi-
gnari. Quia diversitas materie habet an-
nexam diversitatem formalem obiecti que acci-
pitur secundum diversos modos repugnantie ad
rectam rationem debitam ordinem et modum que
in actibus venereis committuntur. Est etiam
advertendum quod licet in supra scripta speci-
erum luxurie assignatione meretricium non tra-
siens in graviores species intelligatur sub sim-

plici fornicatione comprehensum. aliqui ta-
men inter ipsa duo/ realem differentiam assi-
gnant dicentes fornicationem simplicem esse
soluti cum soluta quodammodo sibi in vi-
cem determinate associatis et appropriatis.
Meretricium vero dupliciter fieri dicunt.
Uno modo per vagam libidinem hinc inde cum
diversis. nunc cum ista nunc cum alia peccato.
Alio modo cum publice venali concubedo.
Est etiam advertendum quod aliqui non ponunt
sacrilegium de per se propriam speciem luxurie. quia
ut dicunt non proprie de se pertinet ad luxuri-
am secundum se ipsam. Sed solum posset poni eius
species in quantum ordinaretur ad finem ipsius.
Sed nec adhuc ponunt tunc ipsam sacrilegi-
um speciem determinatam luxurie quia ut dicunt
potest concurrere cum diversis aliis speciebus lu-
xurie supra tactarum ut gratia exempli Si
quis abutatur persona sibi secundum spirituale co-
gnationem coniuncta. committit sacrilegium
per modum incestus seu quendam spiritualem in-
cestum. Si autem abutatur deo sacra tunc eo re-
spectu que est sponsa christi committit sacri-
legium per modum adulterii seu quoddam spiritu-
ale adulterium. Eo vero respectu que est sub
spiritualis patris curam et preteritatem committit sa-
crilegium per modum stupri seu quoddam spua-
le stuprum. Et si violentiam inferat committe-
tur sacrilegium per modum raptus seu quidam
spiritualis raptus. que gravissime etiam in solo
conatu per leges civiles puniuntur. Communi-
tamen usus et opinio habet quod sacrilegium
ponitur determinata species luxurie et com-
mittitur ut supra declaratum est. Est etiam ad-
vertendum quod peccati contra naturam quatuor
coheret species seu modi assignantur. Primus
est quando absque omni concubitu/ causa de-
lectationis veneree/ pollutio procuratur. Et
vocatur proprie mollicies. pertinetque ad
peccatum immundicie veneree seu lubricose
Secundus modus est si fiat per concubitum
ad rem non eiusdem speciei. Et vocatur pro-
prie bestialitas. Tertius modus est si fiat co-
cubitus ad rem eiusdem speciei sed non ad
debitum sexum. ut puta masculi ad mascu-
lum vel femine ad feminam. Et vocatur pro-
prie peccatum sodomiticum. Quartus modus
est si fiat concubitus ad rem eiusdem speci-
ei et debiti sexus. sed non fiat in debito in-
strumento. vel alias fiat monstruosa quodam de-
ordinatio et vilitas in modis concubendi.
Est etiam advertendum quod concubitus co-
iugalis secundum aliquas circumstantias potest

De consolatōe theologie

fieri cum peccato vel mortali vel veniali. Et cōiter dicti concubitus assignat̄ triplex modus scz licitus fragilis. imperuosus Licitus itez fit triplicit̄ scz vel causa prolis suscipiēde ad honorē deit̄ cultum Vel cā reddendi debitū. dum erigit̄. Vel causa fornicatōis vitandē. nō quidē in sese in cōiuge. Prim⁹ est pietatis. scōs est iusticie. tertius est cautele. Et in his nullū dicit̄ esse peccatū. Fragilis est quādo fit causa delectatōis. Et tūc distinguit̄. Quia si amor illius delectatōis fit ita feruēs q̄ preponat̄ deo. tunc est peccatū mortale. Si vero nō preponat̄ deo. tūc est peccatū veniale. Quinq; modis fit cōcubitus impetuosus. Imperuosus est q̄ ex sola libidine proueniēs metas ratōis et honestatis trāscendit. qd̄ fit quinq; modis. Primo modo p̄ quāsdā meretricias blādicias. ad magis exaturandā libidinē. Secūdo modo quādo fit cōtra naturalē modū. Tertio modo quādo fit tempe phibito vt magnaz solennitatū ecclie et vigiliāz. Quarto mō quādo fit ī loco phibito. vt puta ecclēsia vel cimiterio. Quinto modo cum ad pregnantē partū vicinā. vel ad eā que in fluxu menstruoso est acceditur.

Quomodo ex speciebus et filiabus septē viciozū capitalium alia etiam peccata oriuntur.

Oeneraliter autez circa p̄dictas tam filiaz q̄ species omnium supradictoz septē viciozū seu peccatoz capitaliū assignatiōes et declaratiōes. Notandū est q̄ licet cuilibz predictoz viciozū nō sint assignate nisi filie et species supradicte declarate. qd̄ non aliter fieri debuit. qz vt sepe supra tactū ē nulli vicio capitali debent pctā alia que cūq; pro filiabus aut speciebus assignari. nisi illa q̄ fm̄ precipue appetitū finis cuiuslibet vicij p̄mariet̄ magis principalit̄ ex eo oriūtur et descendūt. vel que ad ipsū vicij genus et naturā magis imediate p̄tinent. Sūt tamē alia peccata ex ipsis septē vicijs capitalibz oriētia. et ad genus seu naturā eoz p̄tinentia. que t̄m nec tanq̄ filie. nec tanq̄ species eoz assignātur. ex eo qz nō primarie et principalit̄ ex eis oriūtur et descendūt. nec ita imediate ad ea p̄tinet̄. imo magis pprie ex ipsis filiabus vel speciebus suis oriūtur et descendūt. Ita q̄

proprie loquendo p̄nt magis dici ramuli sculi orientes et principalibz ramis ipsoz septem viciozū capitaliū. ex quibz itez ramusculis q̄ debite exarere voluerit/repiret virgulas alias seu folia iterū nascētia fm̄ qualitates p̄sonaz circūstātiāzq; modorum faciēdi necnō tempoz ac locoz. Ut gratia exempli. Ex inobediētia que ponitur p̄ia filia inanis glorie nascit̄ seu pcedit rebellio. Ex iactātia que ponit̄ alia ipsius inanis glorie filia. nascit̄ seu pcedit fastus et p̄opositas. tā gestū q̄ vestitū q̄ hmōi plurium. Ex discordia q̄ ponit̄ alia filia inanis glorie nascit̄ seu pcedit scisma et bellū. Et itez ex bello homicidia. mutilatiōes. incarcerationes et hmōi. Ex contumelia que ponit̄ filia ire nascitur seu pcedit subfannatio. derisio. maledictio. et sic de pluribz alijs que p̄mptū est repire. que omnia cognoscere nō est inutile. imo expediens p̄maxime curā animarū hūit̄ ac alijs viris litteratis. vt magis p̄penderet attendere possint pprias radices et origines singuloz peccatozū. Et sic facili⁹ et melius tam in respectu sui q̄ respectu eoz q̄s in cōfessionibz audiūt/possint tentatiōibus resistere. radicesq; eaz p̄ncipales ac fomēta euellere et dissipare. Et ista hic ad longū declarare nō parit̄ intenta hui⁹ tractuli compēdiosa breuitas. Qui p̄o ampliora ac magis p̄ricularia videre voluerit. recurrat vt iā supra tactū est. ad scōaz secunde beati Tho. necnō ad illā summā notabilem de vicijs. que a nōnullis summa regis nūcupatur.

Quod non semper vicia seu peccata capitalia/ eozūq; filie et species/peccata mortalia existunt

Est tamen circa supradictā septem peccatozū seu viciozū capitaliū declaratiōem aduertendū. q̄ licet ipsa septē vicia capitalia cū suis filiabus et speciebus supra etiam specificatis pro pctis mortalibz assignēt̄. et frequētius in naturā et actū pcti mortalis transeāt. Non tamē semp̄ peccata mortalia existunt. imo nonnūq̄ fm̄ aliquas circūstātiāz et q̄litates p̄mitti possunt q̄ nō nisi peccata venialia sunt. Et licet per nōnullos istud ample declaratū sit. et specialiter bene. diffuse. et elegant̄ p̄ beatum Tho. secūda secūde sue summe. ex q̄ mul

ta in hoc octauo tractatulo dictorum sumpra sunt. ac etiã bene z succinre in quẽdã solẽni tractatu. q̃ compẽdium theologie nũcupatur. cui⁹ in icũ veritatis theologie sublimitas. ad q̃s attenda breuitate huius dicti tractatuli. rationabiliter veniebat faciẽda remissio Tamẽ qz nõ omnes libros hñt / interdũqz nõ facile ab aliquibus repiunt / ne omĩno istud qd poterit cõsciẽtiã plurimoz a multiplicib⁹ scrupulis releuare / hic indermiatũ p̃teriret / expediẽs visum est accõgruũ hic aliq̃ mō explicare. z pro maiori parte dicendorũ / iuxta effectũ eorũ que circa hoc in supra dicto cõpendio theologie ponũtur. Et q̃ in simili vt supra dictũ est ampliora z specialiora videre voluerit. ad alios doctores specialiter ad ipsam secundã secunde beati Thomã. recurrat.

¶ Quando superbia

Quit peccatum mortale. Rõcedendo. igĩ iuxta ordinẽceptũ hui⁹ tractatuli fm quem insequẽdo beati Bregõ. fit distinctio inter supbiã et vanã gloriã. est sciendũ qz supbia prout accipit hic z ponit regina z mater oĩm vicio z / cum suis quatuor speciebz. quas etiã vt supra tactũ est ponit Bregõ. est de suo genere pctm̃ mortale. qz est inordinat⁹ z p̃uersus appetit⁹ p̃rie excellẽtie. sibi indebite attribuens que nõ hz. vel alio mō z intẽtione q̃s habeat Que omĩa tñ intelligẽda sunt qñ ex delibato iudicõ seu p̃sensu rõis p̃cedũt

¶ Quando uana glo

Uria sit peccatum mortale. Vana gloria / ex suo genere est veniale peccatũ. Quia gen⁹ operis scz mortale / sumit ex obiecto Vanũ at̃ fm se nõ est obiectũ mortal⁹ peccati sed venialis Unde cum vana laus sit hui⁹ pcti obiectũ / p̃z qz nõ sp̃ vana glã est mortale pctm̃. Sz alijs respectib⁹ est vana glã mortale pctm̃. qd̃ dupl̃r cõtingere p̃t. Ano mō rõe finis. p̃pter quẽ laus ipsa appetit. op⁹ nãqz tale est. q̃le est illõ p̃pter qd̃ appetit Alio mō rõe opis in se in quo laus ipa q̃ritur. **C**irca p̃mũ modũ aduertendũ est qz q̃druplici fine laus appeti p̃t. P̃rio ad vitandũ malũ infamie. qd̃ p̃t homo p̃ suspitõem vel detractõez ali

orũ aut alias icurrere. sicut samuel se laudauit primo regũ. Secũdo p̃pter utilitatem aliquã sp̃ualem. vt esset gloria dei vel edificatio proximorũ sicut Paulus se cõmendauit. Tertio p̃pter lucrũ auaricie: vel aliquẽ aliũ finẽ seu actũ peccati mortalis sicut pharizei q̃ denozabãt domos viduarũ simulantes lögã oratõem. Et habet Bath. xxiij. Quarto p̃pter aliquẽ finem seu actum venialis peccati sicut quãdo quis laudari appetit eo qz vane in laude delectatur. P̃rimũ est prouidentie. secundu est charitatis. tertium est mortale peccatũ. Et idẽ intelligendũ est de omni ope z actu cuius finis q̃ principaliter intẽditur est mortale peccatũ. q̃rtum est veniale si illa delectatõ que in laude habet / sit venialis. **C**irca scõm modum ratiõis scilz opis p̃pter qd̃ ipsa laus queritur / est aduertendũ qz tria sunt genera operum per que laus ipsa queri potest Vel eni sunt opa illicita vel sunt opa virtuosa. Vel sunt opa indifferentia. Si p̃ prima opa scz illicita queritur laus. tunc vana gloria est tale peccatũ quale est illõ opus illicitum p̃ quod q̃ritur. Nam si illud opus illicitũ sit mortale. tũc vana gloria erit mortalis. Si sit veniale tunc vana gloria erit venialis. Si q̃ratur laus p̃ secunda opa scz virtuosa. hoc iterũ potest cõtingere dupliciter Quia vel appetitus laudis / adiũgitur seu supuenit operi virtuoso tãqz incidens z nõ principaliter intẽtus. sicut sepe in cantu z aliquando imo frequẽter in predicatõne alijs qz sanctis opib⁹. Et tunc vana gloria nõ est nisi peccatũ veniale. Vel ipsa laus est finis principalit̃ intẽtus in ope virtuoso. ipsi qz actui virtuoso p̃stitit⁹. ita qz illõ opus virtuosuz opans ibi p̃stituit finẽ vltimũ sui opis. Et sic est vana glã pctm̃ mortle qz tũc iheretur ei vt finis vltio Circa qd̃ ad huc aduertẽdũ est qz mai⁹ e pctm̃ / glari de bonis sp̃ualib⁹ q̃s de bonis t̃palib⁹. qz bona sp̃ualia min⁹ hñt motiũ vanitat⁹ z vane delectatõis eo qz min⁹ appetit ab extra q̃s t̃palia. Si q̃ratur laus p̃ t̃tia opa. s. indifferentia vt est h̃re diuitias vel vestes p̃ciosas. tũc si illa opavltari⁹ nõ p̃grediãtur in deteri⁹ nisi i solã laudẽ hñdã. vana glã nõ erit nisi veniale pctm̃. Si at̃ talia opavltari⁹ in deteri⁹ p̃grediãtur de seqz ordiata vt sint occasio mortal⁹ pcti. vt puta qñ mlier

• Compendiū theologie

ornatu meretrico ad alliciēdos homines animasq; capiēdas se preparat. vel sint illa opa de se indifferentia ex phibitōe superioris effecta illicita vt torneamētar hmoi z tunc vana gloria est peccatū mortale

E Quādo inuidia sit

peccatū mortale. z quando nō.

Inuidia ex suo genere est peccatum mortale. Cum enī inuidia put in superioribus dictū est/ sit dolor de felicitate seu bono alterius. gaudiūq; de malo alieno. clarū est q; directe cōtrariat charitatem. vt prime ad corin. xij. Caritati autē nihil est cōtrariū quod nō sit pctm mortale. **E**st tamē aduertendū q; interdū illud peccatū quod ex suo genere est mortale. potest fm aliquas sui qlitates solū esse veniale. Arputa quādo in solo prio motu cōsistit. Vel propter aliquā aliā intentionē extra suā rōnem trahitur. **P**rio q; sciēdū est q; quadrupliciter potest dolor de alieno bono/homini accidere. **P**rio mō prout est primo prim⁹ motus ex natura proueniēs. q; interdū etiā ex ipsi⁹ nature corruptōe/in aliq;bus plus z frequentius puenit. Sunt enī aliqui ex sue corruptione inordinate nature/magis pni ad motus inuidie q; aliq; vt in simili est videre inter diuersos canes. Et ille dolor seu motus inuidie nullo modo est peccatum qz tales motus prio primi. nō sunt in potestate nostra. Et ita intelligēdū est respectu quorūcūq; alioz vicioz seu pctōz de omnibus primo primis motib⁹ naturalibus. vbi tñ delectatio seu cōsensus nō se adiūxerit. qz tunc posset in pctm vel veniale vel mortale trāsire. **S**ecūdo mō potest ille dolor seu tristitia de bono alieno esse. scdo prim⁹ motus. quando scz fit in sensualitate/sine tamen cōpleta deliberatiōe. etiā si tali dolore seu passione afficitur. quod proprie cōtingit quando ille secūdo prim⁹ motus nō ita cito ab initio remouet sicut posset. remouet tamē ante plenū cōsensum. imo quodāmō displicere incipit. Et tūc inuidia nō est nisi veniale peccatū. Et ita (q; bene aduertat) intelligēdū est etiā generalit̄ in omnibus alijs vicijs seu peccatis. Qui autē dicant primo primi mot⁹ z secūdo primi motus declarabit aliqualit̄ infra. vbi de peccatore veniali ageť. **T**ertio pōt ille dolor seu illa

passio in aīmo accidere q; nihilominus propter aliquā aliā intentōem trahit extra suā propriā rōem. suāq; ppiā naturā. vt puta quādo dolor ille seu tristitia de alieno bono/inurgit alicui ex bona rōe seu causa. sicut quādo aliq; de bono seu prosperitate alterius dolet. vt quia efficit potens vel alias. qz illud videt in alteri⁹ detrimentū z p̄iudiciū redūdare. vel scz anime proprie met illius q; illud bonū habz vel reipublice. vel aliquaz bonaz psonarum q; affligi nō merēt. Et talis dolor seu mot⁹/bon⁹ est. nec pctm est cū maius bonū magis sit appetendū. **Q**uarto mō pōt ille dolor seu tristitia de bono alteri⁹ accidere z haberi ex certa sciētia p̄sensuq; deliberato volūtatis. z sine iusta ac rōnabili causa. Et isto modo inuidia est semp peccatū mortale. **E**t p̄ ista pōt etiā clarevideri quādo detractio est pctm mortale vel veniale. Nam si malū de aliq; dicat ad bonū finē p̄ impediēdo scz q; malū alteri faciat. vel p̄ sua correctōe. vel rōne officij qd̄ incūbit. vel phibēdo testimoniū veritati. vel hmoi. z tunc detractio nō est pctm. dum tamē p̄uersa volūtas ex deliberato proposito nō se adiūgit. Si vero dicat malū de alio ex quadā solū leuitate loq̄ndi. sicut sepe cōtingit/ z malū quod dicit nō vergat in magnū damnū seu p̄iudiciū illius de q; dicit aut sue fame. z tūc detractio est pctm veniale. Posset tñ illd̄ dānū seu p̄iudiciū tā graue eē q; illa leuitas loq̄ndi non excusaret. qz vnusq; maxime in talibus granib⁹ z respectu alioz debz ponere custodiam ori suo.

Quādo ira sit peccatum mortale z quando non.

Ra ex suo genere ē pctm mortale qz iuxta supi⁹ vbi de ira actū ē. Ira est imoderat⁹ aīmot⁹ z citās ad penā puocātī inferendā. Dicit aut mot⁹ p̄riat caritati. q; vt hēť. i. ad Cor. xij. Nō irritat. nō cogitat malū. Ira tñ vt eē supra aliq;lit tactū ē/multipliciter p̄siderari p̄t. Vno mō put ipoztat seu denoiat p̄ zelū q; q; p̄tra vicia mouet z ipsa detestat. Et hec ira nō ē pctm s; magis ē p̄fectōnis. imo p̄ istū modū p̄t eē sibi met q; irasci. Quid enī (vt dicit glosa sup illud psal. Irascimīz nolite peccare) est hō penitēs. nisi sibi ipsi irascēs. Alio mō p̄t ira p̄siderari. put dicit z impoztat. qndā erga

primū affectus remissionē. p. quā scz hō nec de malo primi dolet nec de ei? bono gaudet. licet etiā non doleat de bono. nec gaudeat de malo. sed est ei z erga euz indifferens. Et hec species ire nō est mortale peccatū sed est imperfectio quedā caritatis. Nisi tñ vbi primus esset in extrema necessitate qz tñc sub pena peccati mortalis teneretur homo sibi succurrere si potest. Alio mō p̄t ira cōsiderari. put dicit z importat quādā impatientiā actualē absqz tamē reali appetitu vindicte. Et talis motus etiā deliberatiu? est solū pctm veniale. Quia sicut p̄z ex supradictis ire descriproibz nō habz cōpletā rōem ire. Alio mō potest ira cōsiderari. put dicit z importat actualē impatientiā/etiā cū appetitu vindicte. Et hoc tripliciter cōtingere p̄t. Quādoqz eni hoc a naturali cōpletione seu dispositōe p̄cedit sicut est in melācolicis z insenibz. In quibz s̄m p̄m cōtinue mouetur natura. prop̄t qd̄ semp turbulenti existunt. Et talis ira nullū est pctm. eum sit motus naturalis. Quāqz etiā est hoc z p̄cedit ex appetitu subito z nō p̄fecte deliberato. Et talis ira nō est nisi veniale peccatū. sicut aliq̄ p̄mi motus. Quāqz at̄ est hoc z p̄cedit ex volūtate deliberata cōsensuqz p̄fecto. Et talis ira est semp pctm mortale.

Quando acedia sit

Acedia sit pctm mortale. z quādo non. Acedia ex suo genere est veniale pctm. Quia s̄m sup̄ius tacta/acedia in effectu nō est nisi tediū de bono spūali laborioso. Hoc at̄ de se nō opponitur caritati. sed solū dicit qn̄dam feruoris caritatis diminutiōem. in qua feruoris caritatis diminutiōe p̄sistit om̄e pctm veniale. Multipliciter p̄t tediū de bono spūali p̄tingere. Uno modo put est solū mor? naturalis laborē abhorrens. z talis motus nullū est pctm. qz talis motus nō est in nostra p̄tate. Alio modo put est motus appetitus de ope spūali laborioso cōtristati. Et talis motus etiā si appetitus ille sit deliberatiu?. nō est nisi peccatū veniale. qz cōsensus in illō quod de sui natura nō est nisi veniale peccatū/ nō est nisi veniale. Alio mō p̄t istō tediū de bono spūali laborioso tale eē/ taliterqz vltra motū naturalē motūqz appetit? trāsire. qz p̄ illō hō illa adimplere dirigitur q̄

sue salati vel ex vi p̄cepti vel alias necessaria sunt. z tunc est pctm mortale. P̄t ad huc istō tediū in grau? trāsire z tantū eē qz ex omisiōe ipsi? boni spūal laborio si difficultateqz ip̄m aggrediēdi hō in qn̄dam sue vite displicentiā inducitur z exinde in desperatōez cadit. Et tale tediū est peccatū mortale. acceditqz ad pctm in spūal sanctum. Et adhuc grau? imo grauissimū si illō tediū illaqz displicentiā vite in tantū crescat z p̄cedat. qz q̄s sibi ipsi manus iniiciat ac se occidat. nā tūc talis similis erit inde qui se p̄ desperatōez laq̄o suspēdit.

Quando auaricia

Acedia sit peccatum mortale. **I**n circa auariciā autē / q̄ iuxta sup̄ius dicta/ est imoderat? amor hūdi. Est cōsiderandū/ qz iste imoderat? amor/ cōsistere p̄t. vel in appetendo. vel in addrendo. vel in retinendo. Si i appetēdo. hoc itez d̄nqz modis p̄tingere p̄t. Vel eni appetitur aliena appetitu cōpleto z deliberato ac absoluto. q̄ etiā in actū z op? si adesset facultas transiret z p̄cederet z tūc est mortale pctm. Vel appetitur appetitu silit? p̄pleto. deliberato z absoluto illicita. vtp̄ta hō se indignū bñficio aliq̄ ecclīastico vel officio sentiēs z coḡscens. vel sentire z cognoscere debēs illō bñficiū ecclīasticū vel illō officiū sciēter appetitūqz delibato z absoluto appetit. z tūc etiā est pctm mortale. Vel appetitur p̄dicta scz aliena vel illicita. appetitu eē p̄pleto z delibato. s̄z nō tñ puro z absoluto. s̄z p̄ditionato. vtp̄ta si talia sine dī offensa ac iuria primi h̄i possent. Et tūc vel nullū ē pctm vel ē veniale. sine tal cōditio actualit̄ exp̄sse addatur siue habitu alit̄ intēdatur. Qd̄ tñ intelligēdū ē. dū mō scz p̄ tales appetit? seu desideria/ hō nō se vane pascat ac p̄dat seu intermittat facere illō bonū ad qd̄ aliūde tenetur. Vel n̄ generet i corde suo aliq̄s malos mor? seu habit? q̄s qn̄ voluerit remouere n̄ possit. qz tūc possz eē mortale pctm. Vel appetitur nō necariā z sup̄flua. eē q̄uis n̄ aliena nec de sui natura illicita. appetitu nimis ardētī. z tali qz mēs ex h̄ qd̄amō suffocata/ ipe dicitur omnino a cōsideratōe diuinorū. ac eoz que ad suam salutē spectant. Et hec est illa pernicioza cura seu sollicitudo que in euangelio p̄hibetur z est pctm mortale.

Compendiū theologie

Vel appetitur seu desiderant nō necessaria et supflua. nimio appetitu sed tñ tali q̄ est infra dei amorē et timorē. qz talia sic appetēs nec p̄pterea deo displicere vellet. nec etiā impedit a cōsideratōne eoz q̄ ad suā salutē ptinet. et hoc est nisi pctm̄ veniale. Quinimo possit talis amor seu appetit⁹ ita moderat⁹ esse q̄ nō esset pctm̄. imo talem principaliter finē et intencionē habere q̄ esset meritor⁹. ¶ Si vero respectu secūdi mēbri p̄cipalis ille imoderat⁹ amor habendū nō solū consistat in appetitu s; ultra transeat scz in acquirēdo. Et hoc iterum pōt cōtingere tripliciter. Vel enī acquirunt res iniuste et indebite indifferēter a quocūq; et quocūq; modo fieri potest. vt p̄ furta. rapinas. iniusticias. extorsiones aliasq; fraudes et vias illicitas et tunc est peccatū mortale. Vel adquiruntur res respectu adq̄rentis et illi⁹ a quo adq̄ritur de suo esse nō illicite. nisi qz p̄ artem seu officium aut aliud opus illicitū adq̄rūt. qd̄ de se etiā sine adq̄sitiōe et lucro esset peccatum mortale. vt est in meretricibus. in falsas mercatias sciēter vendētibz. et surarijs et h̄mōi. et tunc est pctm̄ mortale. Vel adq̄runt p̄ artem aut officium seu opus qd̄ licet de se sit illicitū. nō est tñ de per se nisi pctm̄ veniale. Et est in istis ioculatoribz. qui p̄ cōplacētia p̄ncipū vel populi ad lucrū habendū. ociosa. iocosa. et interdū mēdosa. salua tñ aliqua honestate dicūt. vel diuersas corporoz gesticulatōes faciūt et tūc nō est nisi veniale pctm̄. Nisi tamē p̄pter solā talis dissolutionis delectatōez homo se ex toto talibz darz. tūc enī eēt peccatū mortale. Et notāter d̄z p̄opt̄ solā talis dissolutionis delectatōem. qz si quis p̄pter necessitatē se etiā ex toto talibz daret et applicaret. suā p̄ talia sustentatōem querens. cū aliā artem seu aliū modū lucrādi nesciret vel nō haberet. nō eēt talis in statu dānandoz reputand⁹. ¶ Si vero respectu tertij mēbri p̄cipalis amor ille h̄ndi imoderatus cōsistat in retinēdo. hoc iterum potest quinq; modis cōtingere. Vel enī sciēter et animo retinēdi retinent ea que q̄s restituere tenet. vt puta quia cōtra voluntatē eius ad quē spectat. detinere se scit vel credit. et tunc est pctm̄ mortale. Et intelligit quis animū retinēdi habere. qñ non habz p̄positū et voluntatē restituēdi vel p̄cordandi tēper loco. licz facul-

tas sibi suppetat vel qñ sibi suppetet. Vel retinētur illa q̄ ad necessitatē alicui⁹ et suorum. siue p̄scisam siue fm̄ sui st̄t⁹ vel dignitatis vel facti qd̄ iuste n̄ manu tenet congruētia et condecētia faciūt et spectāt. et tūc nullū est pctm̄. Vel retinētur supflua siue sit respectu necessitatis p̄scise retinētis. siue necessitatis congruētie sui status et dignitatis. et. vt supra tactū est. Et hoc tēpe extreme necessitatis alicui⁹ de q̄ noticia habet. et cui de p̄dictis supfluis succurri potest et non succurrit. et tūc etiā est peccatū mortale. Quia homini in tali necessitate constituto. tenet homo succurrere non solū de sibi superfluis. v̄z etiā de sibi necessarijs. respectu quidē manutentiē sui status vel dignitatis. et. S; non de his que simpliciter et p̄scise p̄ sua vita necessaria sunt. Quia in tali casu homo magis tenetur proprie sue vite succurrere q̄ aliene. Vel retinētur supflua modo statim declarato supra. declarato etiā extra vel citra extremā necessitatē alteri⁹ cuiuscūq;. S; h̄ fit ex quadā insatiabili cupiditate et ardore h̄ndi. Cui⁹ insatiabilitatis seu ardoris signū euidenter est. q̄ q̄s res potit⁹ penes se putrescere et depire dimittit. q̄ vt iliter alijs liberalit̄ distribuit et dispēsat. et tunc etiā est pctm̄ mortale. Vel retinētur supflua ex imoderato seu inordinato amore habendū. Non tñ ita insatiabili et ardētī sicut statim supra tactū est. s; solū quadā imoderatīa seu inordinatione. q̄ modicū non tñ in totū a medio virtutis scz largitatis deficit et declinat. et tunc est peccatū veniale. Nisi tamē vt supra statim dictū est apparet homo in extrema necessitate cōstitut⁹ cui succurri possz et deberet. ¶ Ex p̄missis apparet q̄ auaricia ex suo genere est pctm̄ mortale. Etia vt in superioribz tactū est. ab aplo idolatrie comparat. Non qz sit de sp̄e illi⁹ pcti. cū non h̄at aliquē actū ei⁹. s; qz aliqd̄ idolatrie sile facit scz creature fruēdo potit⁹ q̄ creatori. vt lat⁹ supra vbi de auaricia agit declaratū est.

Quando gula est

peccatū mortale et quādo non. ¶ Gula ex suo genere ē pctm̄ v̄ciale. qz appetit⁹ comedēdi vel bibēdi. ex sua rōe n̄ subiacz dñio voluntatē. Circa tñ istd̄ gule pctm̄ qd̄ iuxta in superioribz dicta. est imoderatus edendū

h

appetitū seu immoderata cibi auiditas
Est aduertendū q' qnq' modis potest
 iste immoderatus appetitus cōtingere seu
 cōsiderari. **¶** Uno modo put est solūmō
 naturalis. sicut naturaliter hō comedere
 z bibere appetit dū famescit z sitit. Et hic
 appetitus nō est pctm̄. imo nec etiā dele-
 ctatio naturalis que ipm̄ appetitū in ipa
 cibi sumptōe cōsequit̄ seu p̄mittit̄ est pec-
 catū. z hoc inquantū ordinatur supra de
 factū nature cōtrariū. quia hec naturalia
 sunt. nec in p̄tate nostra cōsistit. Et ideo
 nec in talibus est meritū vel demeritum.
¶ Vel illi appetitui seu desiderio natura-
 li qui quodāmodo necessitatis est. supad
 iungit̄ quidā appetitus delectatōis z vo-
 luptatis in cibo. z tūc est solū pctm̄ venia-
 le. **¶** Et hoc vtz est nisi ille appetit' eden-
 di vltra p̄gredetur. sic scz q' p̄pter illā
 delectatōem seu voluptatē/que sic sibi su-
 pad iungitur/ fieret sine q̄cūq' necessitate
 trāsgressio p̄cepti ecclie vel superioris. vt
 puta q' solueretur ieiuniū p̄ eccliam indi-
 ctū. Vel religiosus cōtra phibitōes in suo
 ordine sub p̄cepto factā p̄mederet carnes
 vel hm̄oi. nam tūc est pctm̄ mortale. Et
 notāter dicitur sine necessitate qz si hm̄oi
 trāsgressiōes/ ex necessitate fierēt. vtp̄ta
 nimie senectutis vel nimie iuuetutis. vel
 infirmitas. vel laboris necessarij z hm̄oi
 tunc nō esset pctm̄. imo posset illa necessi-
 tas talis esse q' quis hm̄oi p̄cepta obf̄-
 uando peccaret. In talibus tamē obseruā-
 tīs ad quas hō ex ecclie p̄cepto vel voto
 vel inunctōe penitētie tenetur. z p̄pter ne-
 cessitatē aliquā eas adimplere nō p̄r. bonū
 est petere licentiā a suo p̄lato. v' a suo cura-
 to. vel a suo confessore. **¶** Vel nisi ille ap-
 petitus edēdi eēt cū tanta libidine z ardo-
 re q' hō nimio z finali affectu/ illi delecta-
 tōni cibi inhereret. ita vt p̄ponerz amo-
 ri z timori dei. z tūc est peccatum mortale
¶ Vel nisi qn̄ ille appetit' vel illa delecta-
 tio in talē p̄suetudinē ducitur/ q' facit to-
 tā vitā hois talibus delectatiōibus occupari
 z deputari. Et hic posset eē pctm̄ mortale
 Immo sunt talia ita pctō mortali vicina
 q' ebrietas ab aplo inter mortalia pecca-
 ta p̄putatur. **¶** Ebrietas tñ qn̄ est pctm̄
 veniale. vt qn̄ vltra necessitatē q's accipit
 sed hoc est fm̄ mēsurā impceptibile. Qn̄
 vero egreditur q's a mēsurā p̄ceptibili. q'
 scz fm̄ idē bñ ordinatā discerni pōt. Et

hoc in tali mēsurā ex q' euertitur stat' mē-
 tis. hocq' effrenata quadā libidine fit. vt
 scilz qn̄ hoc dei amor z timori p̄ponitur.
 Tūc ebrietas est pctm̄ mortale. Si q's at
 aliū inebriat ita scilz cū ad potū inuitās/
 vt intēdat statū mentis ei' euertere/ z hoc
 facit in ei' nocimentū/ peccat mortaliter
 Quia tūc magis sibi aufert q' si auferet
 aliqō tēpale. quia vsūm ratōnis ei tollit.

Quando luxuria sit

peccatum mortale. z quando non.

Luxuria ex suo genere est pecca-
 tum mortale. qz est cōtra illud
 p̄ceptū decalogi. Nō mechabe-
 ris. Circa tamē istō pctm̄ luxu-
 rie/que iuxta in superioribus tacta/ est libidi-
 nosa qdā circa act' venereos voluptatis
 cōcupiscētia/ est aduertendū q' cōcupiscē-
 tia ipa luxurie dupliciter cōtingere seu cō-
 siderari pōt. Uno modo prout est solū in
 corde. Alio mō put etiā ab extra p̄sistit in
 ope. **¶** Quantū ad primū modū pōt hoc
 itez cōtingere tripliciter. P̄mo mō put ip-
 sa cōcupiscētia in solo p̄mo motu p̄sistit.
 z tūc nō est nisi veniale pctm̄. P̄o q' itez
 sciendū est. q' differentia est inter p̄mos
 motus virtutis generatiue. z p̄mos mor-
 virtutis nutritiue. Nā p̄mus mor' in vir-
 tute generatiua est semp pctm̄. nō autē sic
 est in virtute nutritiua. qm̄ potētia cōcu-
 piscibilis nō tantū corrupta est in virtu-
 te nutritiua sicut in p̄tute generatiua. Se-
 cūdo mō pōt ipa cōcupiscētia p̄siderari p̄
 ut ipz motū naturalē seq̄tur p̄sensus i de-
 lectatōez licz nō in op' z sic ē pctm̄ morta-
 le. Et itelligitur h' siue ille p̄sensus i dele-
 ctatōe sit respectū sui ipi' met/ siue sit respe-
 ctu alioz. vtp̄ta qn̄ hō cogitādo (vt iter-
 dū p̄rigere p̄t) ad delectatiōz quā aliq' aliū
 in actu venereo hñt/ delectatur i se. z in illa
 delectatiōe hñda/ ex deliberatiōe p̄sentit.
 etiā si forsan ex se n̄ veller illū actū venereū
 exercere. Et notāter dō p̄sensus in delectā-
 tōem qz si delectatiō vt qn̄ sit/ isurgeret.
 z in illā delectatōz hō ex deliberatiōe n̄ cō-
 sentiret. nō eēt tūc nisi veniale pctm̄. Ter-
 tio mō ipa cōcupia cōsiderari p̄t. put eē ex
 deliberatiōe p̄sentit in op' z tūc ē mortale
 pctm̄. etiā si p̄ tūc n̄ trāseat i actū ab extra
¶ Respectū vo scōi mēbri p̄ncipal' scz p̄
 ut cōcupia luxurie p̄sistit ab extra in ope
 hoc itez cōtingere p̄t duplr. Uno modo

Compendiū theologie

prout ipsa cōcupiscētia trāsīt z progreditur in actū venereū. cōpletū z consummatū. z tunc cōstat esse peccatū mortale. Alio modo prout ipsa cōcupiscētia transit z p̄gredit in aliquos act⁹ disponētes ad ipm actū venereū. vel ipm circūstātes seu cōcomitantes. Et hoc itēz cōtingere potest tripliciter. vel enī hoc fit p̄ visum. v̄l p̄ linguā. vel per tactū. Si p̄rio mō vt q̄n scz ipsa cōcupiscētia ab extra visu pascit. vt q̄n q̄s animo z sine cōcupiscēdi mulierē in ipsam p̄spicit z attendit. z tūc est peccatū mortale. Nam illō vt dicit Aug. nō est titillari. sed plene libidini p̄sentire. Juxta illō Math. v. Qui viderit mulierem ad cōcupiscēdi eā iam mechatur est eā in corde suo. Et notāter dicit. ad cōcupiscēdi eam. q̄m si aliquis mulierē inspiceret vt rem pulcrā. z nō in deterius pcederet. tūc p̄uim vel nullū esset pctm. vel solū esset pctm curiositatis. Si vero secūdo istoꝝ triū vltimoz modoz fieret. vt q̄n quis mulierē p̄pter libidinē p̄catur. vel colloq̄a familiaria secū habet. vel per verba adulatoria z deceptiua/attrahere conat. z tunc est peccatū mortale. Si p̄o tertio istoꝝ triū modoz vltimoz fieret. quod fit p̄ oscula amplex⁹. h̄mōiq̄ mulierum cōtretractiōes. Et tūc est etiā peccatū mortale. z tanto grauius q̄sto magis per talia libido accendit p̄pter nimia app̄oximatōem ad ignē. Et vocat̄ ab ap̄lo turpitudō. Quod tamē ita accipi debet. si p̄missa ex libidine seu p̄pter libidinē fiānt. Nam tāgere mulierē/imo z osculari. non libidinis intentōne. sed ex necessitate/ seu quadā honestate vt interdū fit. nō eēt peccatū. dummodo nihil sit in intentiōe corruptū. **P**remissa etiā om̄ia intellige. nisi p̄ sacramētū matrimonij cū debita moderatiōe. debitisq̄ circūstātijs. supra vbi de peccato luxurie actum est aliquālit̄ declaratis/ excusarentur.

K De peccato in sp̄ritūsc̄m̄ z diuersis ip̄i⁹ pcti acceptiōibz

Expedita igit iuxta ordinē in h̄ tractatulo exponēdoꝝ declaratiōe quarte diuisiōis peccati mortalis. que (vt supra tactus est) p̄ septē vicia capitalia sumit. ipsoꝝ q̄s septē vicioꝝ capitaliū explicata natura. venit nūc aliq̄liter circa vnā p̄ticulā ter-

tie diuisiōis peccati mortalis supra etiā ampositē tāgendū. scz in sp̄ritūsc̄m̄. **C**irca quod sciendū est q̄ licet omnia essentialia. om̄ibus tr̄ibz p̄sonis sanctissimi trinitatis equalit̄ cōueniant cōiter t̄m̄ attribuit̄ seu app̄op̄at̄ p̄sone patris potentia. p̄sone filij sapiētiaz p̄sone sp̄s̄sancti bonitas. Et ex hinc insurgit. q̄ illi qui peccant ex infirmitate que p̄prie cōtrariat̄ potētie/ dicūtur peccare in patrē. i. cōtra patrē. Qui enī peccat̄ ex ignorātia que p̄prie cōtrariat̄ sapiētie. dicūtur peccare in filiū. Qui enī peccant ex p̄pria malicia que p̄prie opponit̄ bonitati/ dicūtur peccare in sp̄m̄sc̄m̄ z est p̄prie peccare ex propria malicia. quando voluntas scit z p̄t̄ alicui malo resistere. z t̄m̄ ex sola malicia illud eligit. Et quo clare apparet pctm̄ in sp̄m̄sc̄m̄ graui⁹ esse alijs peccatis. que in patrē z filiū cōmittunt̄. cū maius sit z graui⁹ peccare ex propria malicia. q̄s ex infirmitate vel ignorātia. De qua ip̄i⁹ pcti in sp̄ritūsc̄m̄ grauitate/ latior fiet ista declaratiō. Et quia generalit̄ oīa peccata tam in superioribz declarata q̄s alia. v̄l ex infirmitate. vel ex ignorātia. vel ex propa malicia cōmittūtur. nō fuit necesse specialem de ipsis qualitatibz peccatoꝝ tractatum facere. nisi solū de illo peccato in sp̄ritūsc̄m̄/ quod vltra alia peccata q̄ndā specialitatē quandā q̄s grauitatē impozitat. **C**irca quod pctm̄. p̄ clarioꝝ nature eius declaratiōe z intellectu/ z eo p̄maxime q̄ multi frequēt̄ de ipso loquūt̄ qui p̄pria eius naturā nō intelligūt̄. est aduertendū. q̄ triplex de isto peccato in sp̄ritūsc̄m̄ repitur positio seu acceptio. **A**lii qui enī vt Hilarius Ambros. Hieroni. z Chrysost. ponūt z dicūt peccatū in sp̄ritūsc̄m̄ esse. q̄n ad lrām aliqua blasfemia cōtra sp̄m̄sc̄m̄ dz. siue sp̄s̄sanct⁹ accipiat̄ fm̄ q̄ est nomē essentialē toti trinitati cōueniēs. quelibet enī p̄sona sp̄s̄ est z sanctus. siue prout est nomē speciale vni⁹ in trinitate p̄sone. Et fm̄ hāc acceptiōem distinguit̄ in euangelio Math. xij. Blasfemia in sp̄m̄sc̄m̄. p̄tra blasfemiā in filiū homis. vbi exemplū de ista blasfemia habet̄ de iudeis que illa q̄ x̄ps̄ in virtute sp̄s̄sc̄m̄ opabat̄/ attribuebāt̄ principi demonioꝝ. z ideo dicūtur in sp̄m̄sc̄m̄ blasphemasse. **A**ugusti. z aliqui eū sequentes dicūt z ponūt peccatū in sp̄m̄

Compendiū theologie

quantū ad tempus ipsius sumptionis vel
quantū ad modū. Quantū ad primū cō-
tingit cōcupiscentie inordinatio. quādo
preuenit debitū tps seu debita hora pme-
dendi. Et tūc est p̄ma species supra assi-
gnata. denotata p hoc verbū. p̄e propere
Quantū ad scđm cōtingit cōcupiscentie
inordinatō. scz qñ nō seruat debitū modū
in edēdo. Et tūc est q̄nra species supra af-
signata denotata per hoc verbū. arderet.
Horandū insup q̄ Grego. xxi. li. mora-
liū quinqs assignat gule filias q̄ sunt. ine-
pta leticia. scurrilitas. immūdicia. multi-
loquū. hebetudo sensus circa intelligen-
tiam. Quaz numer⁹ seu sufficiētia sic su-
mi pōt hūla vt supra tactū est p̄prie cōsi-
stit circa immoderatā cōcupiscentiā q̄ est
in cibis z potibz. Et ideo illa vicia q̄ ex i-
moderata cōcupiscentiā cibi z pot⁹ conse-
quūtur seu oriunt. cōputant inter filias
gule. Ipsa autē vicia q̄ ex immoderata cō-
cupiscentiā cibi z potus insurgūt seu oriunt
cōsiderant duplr. Vel insurgūt ex pte aie
vel insurgūt ex pte corpis. Si insurgunt
ex pte aie. hoc pōt cōtingere q̄duplr. s. vel
primo q̄ntū ad rōem. cuius acies ex cibi z
pot⁹ imoderatiā hebetat. p̄ter scz cibozū
z vini fumositates/caput hoīs pturban-
tes. Et hinc ponit filia gule ebetudo sen-
sus seu mentis circa intelligentiā. sicut z
ecōtrario abstinentiā cōfert ad sapiētie p-
ceptiōem. Vel scđo quantū ad vim appeti-
tiuā seu appetitū. q̄ sopito gubernaculo
rōnis p ipam cibi z pot⁹ imoderatiā
multiplicat deordinat z in varias transit
dissolutōes. Et hinc ponit inepta leticia
filia gule. ex eo q̄ oēs inordinate passiōes
ad leticiā z tristitiā ordinant vt dicit phs
Vel tertō quantū ad inordinatōez discre-
tōis circa debitū modū pferendi verba. q̄
freqntissime ex imoderatiā cibi z pot⁹ cō-
tingit. Et hinc multiloquū assignat filia
gule. Juxta qđ dicit Grego. in pastorali.
Nisi gule deditos imoderata loq̄citas co-
mitaret/ diues ille q̄ epulat⁹ q̄tidie spēdi-
dedicit in lingua graut⁹ non arderet Vel
quarto q̄ntū ad inordinatōez discretōis
circa gestus z actus exteriores. Nā sicut ex
imoderatiā cibi z potus puenit in ipa di-
cretōe defectus z inordinatō circa debi-
tam z moderatā plationē verboz. ita fili-
ter puenit in ipa discretōe deordinatio
circa exteriores gestus. Et hinc ponitur

scurrilitas filia gule q̄ est quedā vana io-
cularitas querēs hoies ad risum z cōpla-
centiā cōmouere. ex defectu discretōis seu
debite p̄uisionis proueniēs. Quantū autē
respectu scđi mēbri p̄cipalis de vitijs. s.
q̄ ex pte corpis insurgūt. certū est q̄ ex ipa
inordinata z imoderata cibi z pot⁹ cōcu-
piscētia z sumptiōe/ freqntissime sequū-
tur emissiones inhoneste supfluitatū. Et
hinc est q̄ immūdicia ponitur filia gule.
Est tamē aduertendū q̄ si ex ipsa sup-
fluitate cibi z potus/ cōtingat emissio su-
pfluitatū p modū seminis natural. tunc
immūdicia licet etiā ad gulam p̄tinere vi-
deat/ inq̄ntum scz materiā ministrat. ma-
gis p̄prie tamē p̄tinet ad p̄ctū libidīs seu
luxurie. Si cōtingat emissio aliaz super-
fluitatū. vt vomitus z vacuatōnū fetida
rūz hmōi. tunc immūdicia p̄prie ad viciū
gule p̄tinet. **E**st etiā aduertendū q̄ be-
betudo quantū ad eligibilia/ nō est p̄prie
filia gule. imo cōiter in om̄i p̄ctō inuenit
S̄z hebetudo sensus circa speculabilia/
maxime etiā ex gula puenit/ p̄p̄t rōem
iam tactā scz p̄p̄t fumositates caput p-
turbātes. z tūc prope est filia gule. Sicut
leticia que est de actu p̄cti iuxta illō puer-
bioz. ij. capitulo Letatur cū malefecerit.
z que prope ex habitu peccādi p̄cedit/ nō
est filia gule imo ad om̄e peccatū conseq̄
potest. Sed illa leticia q̄ est vaga dissolu-
ta z incōposita/ qđ ipoztat hoc verbū ine-
pta. maxime orit ex inordinata sumptiōe
cibi z potus. z isto mō assignat filia gule.
Similiter est quedā scurrilitas q̄ ex volū-
tate seu appetitu luxurie z quedā ex appe-
titu inordinato lucri seu pecunie p̄cedit.
dum scz querit p̄sona p quandā vanā io-
cularitatē/ ad risum seu cōplacentiā p̄mo-
ueri. vel ad ipam facilius ad actū venereū
pmouendū. vel ad aliqd cōmodi ab ea cō-
sequendū. z istis modis magis p̄tinet ad
illa vicia scilz luxurie z auaricie. Sed illa
scurrilitas que ex immoderata cōcupiscē-
tia z sumptiōe cibi z potus procedit iuxta
modū factū supra declaratū ē p̄p̄a filia gule

De vitio seu pec

Scatō luxurie.
Eqtur de luxuria que sic descri-
bitur Luxuria est ex immūdis
desiderijs veniēs lubrica mēt̄
z carnis prostitutio. Scđm alios sic de